

LJUBLJANSKI ZVON

Izhaja 12krat na leto in stane 70 K, za pol leta 35 K,
za četrť leta 17 K 50 v, posamezna številka 7 K.

Uredništvo in upravništvo je v Sodni ulici štey. 6.

Odgovorni urednik: Dr. Joža Gionar.

≡ Vsebina pete številke: ≡

Stano Košovel: *Internacija.* — **Ivo Šorli:** *Gospa Silvija.* Povest. (Dalje.) — **Dr. Avgust Žigon:** *Korytkova pogodba z Blaznikom iz leta 1838.* (Prispevek k Prešernovi literarni zapušćini.) — **Milan Fabjančič:** *Eksplozija duš.* — **Miran Jarc:** *Pri oknu.* — **Lucijan Marija Škerjanc:** *Glasbeni pregled.* — **Janko Samec:** *Pradedov dom.* — **Ivan Zorec:** *Ljubica.* Kos potopisa. — **Franjo Roš:** *Življenje.* — **France Veber:** *Bergsonova teorija smešnega.* (Dalje.) — **Ivan Albreht:** *Tomijeve Tine mlada leta.* (Dalje.) — **Marija Kmetova:** *Brez tál.* (Dalje.) — **Miran Jarc:** *V maju.* — **Književna poročila:** Župančič Oton: *V zarje Vidove.* (J. A. G.) — Antologija novije srpske lirike. (*Miran Jarc.*) — William Shakespeare: *Kralj Lear.* (I. M.) — Giuseppe Mazzini: *Dužnosti čovekove.* (Dr. Is.) — Markič Mihael: *izpopolnjena in izenostavljena silogistika.* (Dalje. Fr. Veber.) — **Kronika:** „Društvo slovenskih leposlovcev.“ (R. P.-P.) —
Nove knjige.

(Uredništvo ne vraća rokopisov, ži jih ni naroćilo).

Last in založba „liškovne zadruge“, z. z. o. z. v Ljubljani.

Tiska Dolniška tiskarna, d. d. v Ljubljani.

Delniška tiskarna,

d. d.

v Ljubljani

(PREJ TISKARNA IG. PL. KLEINMAYR & FED. BAMBERG)

Miklošičeva cesta števil. 16

se priporoča za izdelovanje vseh tiskovin od posetnic do najumetnejšega barvnega tiska, kakor tudi za natiskovanje listov, časopisov, trgovinskih in uradnih tiskovin. Vsa ta dela izvršuje kar najhitreje in po strogo strokovnih pravilih.

Obenem priporoča svojo najbolje urejeno knjigoveznico, ki izvršuje knjigoveška dela od najpreprostejše do najfinejše vrste.

LJUBLJANSKI ZVON

MESEČNIK ZA KNJIŽEVNOST IN PROSVETO.

LETNIK XL.

1920.

ŠTEVILKA 5.

STANO KOSOVEL:

INTERNACIJA.

Polno obrazov!... In vsak obraz
priča, kako mu je v dušo mraz,
in mora iti.

In pred obrazi gre srep bajonet:
Naš si! Kaj bi s teboj tvoj svet?
Naš moraš biti!

Suženj, ujet si, za temo rojèn!
Kako si zašel sploh v ta solnčen sèn,
v sèn o svobôdi?

Sèn o svobôdi — ta sèn je zlat.
A ona — ženska — ne sili na vrat,
treba je vstati,

zavojevati jo, in potem
sama priteče v topli objem
in se udá ti.

Kdo še veruje v pravice ukaz?
Glej, le poglej, kako gre naš plaz
z gore v dolino!

Gre in grmi, da odmeva povsod
in se vali vam šibkim na pot,
vi pa ne veste

in še ne vidite, da je zamàn
srd in sovraštvo in pógled solzàn...

Stópi hitreje! — *U resnici ne morem soditi — ne
se to pisma + na prvem mestu pisma + to v listu „Ljublj. Zvon“*

IVO ŠORLI:

GOSPA SILVIJA.

POVEST. (Dalje.)

8.

Pod velikim kostanjem je stala gruča mestnih dam in med njimi edini moški Zevnik. Silviji je bilo za hip, da bi zaradi njega šla rajša mimo, sama bi ne vedela, zakaj. A že jo je pozdravil, in prijateljica Ana ji je hitela naproti.

— Popoldne torej vsi na Želimplje! ji je zaklicala.

— Prav! je pokimala Silvija. Kdo gre?

— I, vse, kar je dobre volje, je odgovoril Zevnik, ker sta bili že pri družbi. Jaz sem zastopnik moškega krdela in vabim.

Domenili so se in se počasi obrnili proti glavnemu trgu. In zgodilo se je samo, da je ostala Silvija zadnja in edini Zevnik na njeni levici.

— Ana! je poklicala s skoro ostrim glasom. Razburilo jo je, da jo že vse nekako prepušča temu človeku, kakor bi imel res kake pravice do nje.

Toda popoldne na onem izprehodu se mu ni mogla več izogniti. Ko so plezali na razvalino nad vasjo, je bil naenkrat zraven nje.

— Ti se mi naravnost umikaš, Silvija! Zakaj? je vprašal.

— Kdo se vam umika? je rekla nekoliko v zadregi.

— Vam? Torej nič več „Silvija“ in „Jožko“?

— Hm... saj nima smisla...“

— Tako? In zakaj naenkrat nima smisla? Če se ne motim, nisem bil jaz, ki je to predlagal.

Pomislila je za hip, kaj bi mu rekla. Ali naj mu pripoveduje, kaj se je bilo ta čas izvršilo v njej? Saj bi je ne razumel. In če bi ne izbrala pravih besed, bi jo celo krivo umel, bi jo imel za domišljavo in oholo. Preprosto je torej povedala:

— Nima smisla, ker hočem biti z vsemi enaka. Spoznala sem, da bo tako najbolje.

— Oho, odkod ta modrost? Pa ne od jutrajnih izprehodov z gospodom Stegerjem?

Živa rdečica ji je zalila lica in trdo se je ustavila.

— Kdo vam daje to pravico? Toda... pravzaprav imate neko pravico... mislite vsaj, da jo imate. In, vidite, uprav ker tega nočem, se bom odslej drugače vedla! Proti vam in proti Stegerju; in proti Petru in proti Pavlu...

— Torej vendarle Steger! se je nervozno zasmejal. In zaradi tega se vaš beli vrt do preklica zapre? Slavno občinstvo ima kvečjemu še pravico, da gleda čez plot, kaj ne?

— To je čisto moja stvar! In če še plot poderem — —

— Da more celo ljuba živinica čez — — —

— Čujte, gospod sodnik, to je nesramnost!

— Ne, gospodična! Za božjo voljo, vi ste me krivo razumeli, je vzkliknil, presenečen, da je tako obrnila njegove besede, oziroma da se je res tako nerodno izrazil. Ampak če sami govorite o podiranju plotov... ko sva namreč zadnjič prispodobo do konca izpeljala... In takrat pač še niste nameravali plotov podirati.

— Ne bom jih, le pomirite se! In s tem bo o tej stvari za enkrat menda dovolj.

— Toda, prijatelja pa le ostaneva, gospodična, kaj ne? je rekel z glasom, da ni vedela, ali je ironičen ali resen ali celo otožen.

— Zakaj pa ne, saj si nisva drug drugemu nič žalega storila, je odgovorila zato tudi sama čim bolj brezbarvno.

— Hm, morda vi meni več nego mislite. Toda to nič ne de.

Zdaj ni mogla več dvomiti, da je žalosten. In tudi njo je obšlo čustvo, kakor da se poslavljata. In slovo jo je še vsako prijelo. In ker sta bila med tem ostala že daleč za vsemi drugimi in sta bila sama, mu je dela roko pod pazduho in mu je toplo rekla:

— Pa niste hudi name, kaj ne da ne? Glejte, jaz moram biti tako... spoznala sem naenkrat, da moram! Tudi če se mi je z lastnim srcem boriti — — —

— O ta borba z lastnim srcem vam le ne bo tako težka, je odkimal z rahlim nasmehom. In če bi že imeli omahovati, vam ne bo daleč iskati opore...

Presenečena ga je pogledala.

— Vi mislite zopet Stegerja? je vzkliknila. O, ne! Tudi njemu bom še danes povedala, če bo prilika, kar sem vam. Le opazujte ga drevi, če boste videli, da sem govorila ž njim; in spoznali boste, da vam ne lažem. Prosta hočem ostati, prosta na vse strani, verjemite mi, da ni drugega. Ali res ne razumete tega?

— Razumem, je počasi prikimal. To je sicer kaprica, toda — — —

— Ni kaprica! To je načelo, sklep! In hočem se ga držati. Pre-skrbite mi na povratku s tega holmca priliko, da bom sama s Stegerjem, in videli boste, da končam tudi ž njim. To se pravi... ž njim še niti toliko nisem začela, kakor z vami, to mi lahko verjamete. Toda on je začel, in zato hočem končati tudi ž njim. Dajte, pospešiva korake!

Prišla sta bila do ravninice na vrhu in zdaj je skoro stekla proti staremu stolpu.

In nazaj grede se je napravilo tako, da jo je spremljal Steger.

Komaj sta stopila nekaj korakov, je začela s svojim porogljivim smehom.

— Clovek bi stavil, da ste pravkar gospoda Zevnika pošteno oprali, takorekoč končno odslovili?

Ne da je pokazala svojo iznenadenost, je odgovorila:

— Njega nisem imela kaj odslavljanja, ko mi ni stavil nikakih ponudb in — — —

— Pač pa jaz, kaj ne? In zdaj pridem jaz na vrsto? Danes ste se lotili obglavljanja torej kar na debelo?

Zdaj je bila tako presenečena, da ni mogla več prikrivati. Pogledala ga je in je vprašala:

— Pa kako vam pride ta misel?

— I, ljubi moj otrok, ali mislite, da nisem opazil, kako ste si me nalašč izbrali za spremljevalca in kak strog izraz ste si nasadili pred svoje drugače tako milo ličice? In z neba čezinčez s temnimi oblaki prepreženega naj pričakujem solnca? Dajte no, spustite ploho, točo, strele in bliske še name — ni izključeno, da se pojdeva z Zevnikom skupaj sušit in da si postaneva še dobra mokra prijateljca.

Hotela ga je ostro zavrniti, toda vedela je, da bi takoj zaslišala le njegov smeh. In naj bi mu rekla, kar bi hotela, on bi se smejal. In sama ni vedela, kaj naj počne. Zakaj nekaj je bilo treba le reči, in sicer takoj.

— Ali ste se prestrašili mojega dežnika? je zaslišala njegov glas; in čutila je, da ima stisnjene oči kakor vedno, kadar je koga ironiziral.

— Kak dežnik imate? je vzplamtela.

— I, svoj zlati dunajski humor. In svoje bistro spoznavanje kočljivih položajev in brezmejno umevanje, da je treba takoj rešiti vsakogar, ki se nahaja tam ali pa, ki je na potu tja. Na takem potu pa ste, ljuba Silvija, ravno vi. In vendar niti ne slutite, da ste se pravkar hoteli živa zakopati. Ali hočete, da vam v kratkih in jedrnatih besedah povem, kaj bi bili kmalu storili, da ni mene, oziroma mojega dežnika? Nočete? No, prav! Poslušajte: Vi ste poslali k vragu najprej ubogega

Zevnika, ki nikakor ne spada tja in ste hoteli nato še mene, ki — — — no, kaj bi se hvalil! Skratka, hoteli ste se otresti njega in mene, to je edinih dveh človeških bitij v tem slavnem mestecu, ki vam lahko nudita nekoliko življenja. Razumem: začutili ste bili, da sva se vam nekako obesila že vsak za eno roko, — on na desnico, jaz seveda na levico — pa vam je to naenkrat postalo neprijetno in ste začutili potrebo, da imate roki zopet prosti. Toda, ljubo dete: čemu vam bodo proste roke — kaj boste ž njimi?

— Dam jih lahko vsakemu z isto prisrčnostjo, to hočem! je odgovorila po kratkem pomisleku.

— Aha, saj sem rekel! Toda ali veste, — česa je še treba zraven? Da živite v velikem mestu in da imate sijajne salone, kjer sprejemate tako ali tako elito. Poznal sem velike dame, ki so imele vse to in pri njih sem razumel in tudi odobral, da so si znale ohraniti „proste roke“, ki so jih dajale vsem „z isto prisrčnostjo“. Toda uverjen sem, da bi bila vsaka njih srečna, če bi v takem gnezdu dobila le enega onih delčkov, ki so tam sestavljali enoto. Prav: recimo, da bi bil še jaz kakor Zevnik in bi bil pod vašim poveljem molče uklonil glavo. Naravno, da bi bila potem najbolj daleč od vas uprav midva, ki sva bila doslej najbližja. S tem namreč, da se ne vdam, vam rešim tudi Zevnika. Ta bo videl, da sem jaz kakor prej; in dasi je izključeno, da bi se on samo radi tega zopet približal, priskrbim vendar možnost vam, da spet popravite. Pomislite namreč, kaj bi vam še ostalo, ako bi naju izgubili. Vsi drugi? No, pa je li eden vmes, ki bi vam mogel kaj postati? Da, ljubimkati bi hotel vsak; toda tega vi odslej iz principa nočete, a bi vam niti ne nudilo užitka, tudi če bi hoteli. Čim pa bi oni zapazili, da hočete biti „vsem enaki“, to je nobenemu nič, bi zavladal okrog vas tak hlad, da bi vas stresalo. Ne motite se: Vi ste poleg vsega drugega tudi prelepi in tudi še premladi, da bi moški svet okrog sebe vezali z drugim nego s čari svoje — oprostite! — bolj zunanje osebnosti. Ali dovolite, da ob ti priložnosti omenim vašo gospodično sestro? Poglejte, ona bi to mogla — škoda le, da stvar nekoliko pretirava. Le enkrat da bi ji prišel vrag blizu in le eno kapljico svojega duha da bi prilil v kupo njenega življenja — takoj bi se to pokazalo na njenem obrazu, v njenih očeh, in potem bi bila od sile nevarna ženska. Vi pa ste čisto drugačne nature in največja pogrška, ki bi jo mogli napraviti, bi bila vloga, ki ste jo ravno hoteli začeti igrati. Ž njo bi bili vse izgubili in ničesar ne pridobili. Kvečjemu ženske, kar pa vaše vrste ženski nič ne pomeni, to menda sami čutite. Verjemite mi, da se niti v eni stvari ne

motim, ki sem jih vam zdaj povedal. Vi pa malo premislite te moje besede; in pred vsem se vmislite v položaj, kamor bi bili prišli, da ste izvršili, kar ste nameravali. Jako dvomim, da se potem še odločite, kakor ste hoteli.

— Ampak da sprejemem rajša vašo ponudbo, kaj ne? je rekla, temno v tla gledaje. Jezile so jo le njegove besede, ker je čutila, da je mnogo resnice v njih.

— Ni treba, Silvija! Če vas že ne morem pridobiti, bi vas najmanj hotel izgubiti. Sicer pa sem sam rekel, da so imele biti moje besede le strupeno seme. Če vaše srce ni ali pa tudi nikdar ne bo ugoden kraj zanje, nič zato. Meni je vsaj v tem trenutku, ko to govorim, nekoliko več za vas, nego zame. In tako bo odslej menda tudi ostalo.

— Hvala! Toda — — —

— Toda, če to ni samo izpremenjena taktika? Če ni lisica začela grozdju zatrjevati, da ga zato ne mara, ker je previsoko? se je zasmejal. Mogoče da, mogoče ne — vsekakor mlademu dekletu ne pristojajo, da bi ljudi brez dokazov sumničilo.

— Tega vas tudi nisem mislila vprašati. Ampak... kako bi rekla?... kako naj pa potem človek živi, ako sami pravite, da ni prav ne tako ne tako?

— Na sredi in po sredi! Vsekakor pa po svoji pravi naturi. Le sile si ne delajte! Vi pa ste si hoteli silo delati. In mogoče bi si delali prav takšno, ako bi sprejeli sistem, kakor je bil v moji, zdaj že zloglasni ponudbi. Ako namreč še niste zreli ali pa sploh ne ustvarjeni zanj. Torej le lepo po svojih pravih nagnjenjih dalje in nobenih pretvarjanj, ki pristojajo duši prav tako malo kakor telesu.

— Pa, da ste vi tak... tak filozof! je vzkliknila in ga je pogledala celo z nekolikim občudovanjem.

— Moški je na splošno, kakor ga hoče ženska, kateri želi on ugajati ali pa jo, recimo, vzgajati. Če namreč razume svoj posel.

— O, vi ga že, to se mora reči!

— Hvala za poklon, z opazko, da mi je bolj na tem, da bi vam ugajal, nego vas vzgajal. Bogve katero bi se mi prej posrečilo?

Gledala je ves čas v tla in zdaj se ni mogla ubraniti nasmehu.

— Vsekakor prej zadnje! Namreč — — —

— No, hvala Bogu, Za vas in ne zame! Zdaj pa uspehe te moje vzgoje takoj pokažite tudi gospodu Zevniku. Gospod sodnik Zevnik! je glasno zaklical.

Obstala je presenečena.

— Pa kaj nameravate, za božjo voljo?

— No, pomenili se bomo.

Zevnik, ki je hodil nedaleč pred njima, se je res ustavil in gledal sem.

— O, tega pa že ne bom poslušala! Kaj ste res ob pamet? je vzkliknila vsa rdeča in je naenkrat stekla naprej ter potegnila Zevnikovo spremljevalko s seboj.

Zevnik je tako ostal sam in čakal.

— Gospod sodnik! Treba je, da se kot pametna moža pomeniva radi gospodične Silvije. Saj dovolite?

Tudi Zevnik je bil tako osupel, da je samo gledal. A oni je že povzel:

— Saj veste tudi vi, kaj ne: hotela je naju, ki sva ji bila doslej vendar še najbližja, potisniti nekako od sebe. Bil bi pa smrten greh, če bi nespametnega otroka v tem poslušala in ga tako brezdvomno kompromitirala. Ljudje bi to takoj opazili in domnevali bogve kaj. Treba je torej, da sva ž njo kakor doslej! Saj me razumete, gospod sodnik?

Zevnik se še vedno ni mogel najti. Komaj da je zajeceljal:

— Toda — — —

— Toda, kaj imam jaz s tem opraviti in tako dalje, ne, gospod sodnik? No, verjemite mi, da nekoliko razumem te stvari. Sicer sem pa tudi gospodični Silviji že povedal, kar ji gre in ji, upam, prepodil te muhe iz glave. Vem, da tudi vi stvari niste vzeli resno, a bolje je, da se sporazumeva za enoten nastop. Gospodični Silvija in Ana, poslušajta, kaj sva sklenila z gospodom sodnikom! Da gremo namreč najprej k Ferlincu in potem šele k Jurčku! Počakajte no! je glasno klical.

— Tako sva sporazumljena, kaj ne, gospod sodnik? je še prijazno pokimal Zevniku in potem že govoril na ono daljavo med njimi z gospodičnima.

Zevnik pa še ni in ni razumel, kaj je Steger hotel s tem čudnim ravnanjem. In nehote je šel še nekaj korakov sam za onimi tremi, dokler ga niso vzeli v svojo sredo.

(Dalje prihodnjič.)

Dr. AVGUST ŽIGON:

KORYTKOVA POGODBA Z BLAZNIKOM
IZ LETA 1838.

(Prispevek k Prešernovi literarni zapuščini.)

1.

V svoji objavi „literarne zapuščine doktorja Franceta Prešerna poročča dr. Jan. Bleiweis“ na str. 172. Letopisa Slov. Matice l. 1875. o dveh *pismih*, ki da sta zašli v ostalino poetovo pač najbrže le zato, ker je bil Prešeren l. 1838. s Korytkom „v posebno prijateljski zvezi“: in sicer pismo Gajevo Korytku z dné 4., ter pismo Korytkovo Blazniku z dné 15. decembra 1838. Objavil nam je dr. Bleiweis tam na str. 173./174. le prvo; o Korytkovem „pismu“ pa nam je izporočil istotam le datum ter povedal prav nakratko, ker češ da ni objave vredno, njegovo vsebino; in sicer takó-le dobesedno: „Drugo pa je pismo Em. Korytka 15. decembra 1838., ki ga, očitno iznevoljen po pismu Gajevem, je pisal Jožefu Blazniku, naj bi on zalogo in tisek omenjene zbirke prevzel. Poslednje to pismo nima za javnost posebne važnosti, ker razpravlja le *pogoje*, pod katerimi mu tisek 5 zvezkov narodnih slovenskih pesem prepustiti hoče.“

Primerilo pa se je, da je ravno to „pismo“ Korytkovo izginilo iz Prešernove zapuščine, ter da nismo vsled tega o njem in njegovi vsebini vedeli poslej ni trohice več kot edinole to, kar nam je takó-le mimogrede bil povedal tu l. 1875. dr. Bleiweis. In sklepali smo iz Bleiweisovih besedi, da je že Korytko nameraval natisniti *pet* zvezkov narodnih naših pesmi¹, kakor je poslej res pet snopičev izdal Blaznik od l. 1839. pa do l. 1844. In ugotovil je že l. 1909. biograf Korytkov², da vsled izgube Korytkovega pisma sedaj ne vemo, niti pod kakšnimi pogoji je Korytko Blazniku ponudil rokopis v tisek. Znanstveno raziskovanje kesnejših let je pokazalo torej, da je bilo to Korytkovo „pismo“ z dné 15. XII. 1838. bolj važno kot je svoje dni povsem subjektivno o njem sodil dr. Bleiweis.

¹ Dr. Kidrič, Paberki o Korytku: Ljubljanski Zvon 1910., str. 749; odtisek str. 47.

² Dr. Iv. Prijatelj, Izvestja muzejskega društva za Kranjsko XIX., str. 79.

Pa se mi je tu primerilo lani, da mi je povsem nepričakovano prišla izpod kupa papirjev v roke stara, napol preperela listina, ki se njen dan, njena vsebina in roka povsem ujemajo z gorenjim Bleiweisovim poročilom o Korytkovem „pismu“ z dne 15. decembra 1838., — listina namreč z naslednjim besedilom:

Dem Herrn Joseph Blasnik

zu

Laybach!

Gemaets der Besprechung überlase ich Ihnen das mit hohem Iprimatur³ versehene aus 5 Heften bestehende Manuscript der Volkslieder aus Krain, wie auch das zum 1 Band noch angehörige, aber uncensurirte Sechste Heft sammt der Vorrede um 100 flCM die sie mir ratenweise jetzt 60 flCM und dann, wie folgt, den Rest auszahlen sollen: zwar⁴ unter folgenden Conditionen:

1) Da diese Volkslieder unter meinem Nahmen herauskommen ich sie gesammelt habe, und nun herauszugeben gesonnen bin, so kann ich Ihnen nur (wie ich auch abtrette) *den Verlag* nicht aber das Herausgeben d. i. das Redigiren und ordnen abtreten. — daher 2) das Manuscript nur unter meinen Augen gedruckt werde, nichts kann darin ohne mein Wisfen und Beyfimmung geändert oder herausgelassen, abgekürzt oder zugeftückelt werden — die ordnung und die Anzahl gehöre blos zu mir, oder zu dem den ich statt meiner bestimmen sollte. 3) Die Vorrede soll nicht eher gedruckt werden bis ich mich entschliese sie Krayerisch oder Deutsch zu geben — was ich binnen 5—6 Wochen verspreche — ausgelassen darf sie nicht werden. — 4) Denjenigen die schon im Monath August l. J. auf diese Volkslieder praenumerirt sind, soll, falls der früher angezeigte Preis bleiben sollte, um den Praenumerationspreifs abgeliefert werden — wird aber der Preifs erniedrigt, Ihnen auch ein $\frac{1}{4}$ tel von Preifs erniedrige[n]t werden — 5) für mein Eigenthum se|c|hzehn 16 Exemplare (einige davon auf velin Papier), gratis, abdrucken || die ich nicht zu verkaufen und nicht hier zu Ihrem Nachtheil zu verschenke⁵ verspreche — 6) der Rest von 40 fl M Muntze bezahlen, oder wenn ich es verlangen sollte durch Exemplar⁶ mit Nachlaß von 25 Pro-

³ Pisna napaka, nam.: Imprimatur.

⁴ Pač kot pisna hiba je izpuščen tu: u. zwar.

⁵ Pisna napaka, nam.: verschenke.

⁶ Pač pisna hiba, nam.: Exemplare.

cent die Zahlung löschen [7] — Wenn Sie unter diesen Bedingungen das Manuscript an siech⁷ als Eigenthum bringen wollen, so erkläre ich Sie hiemit als vollkommenen Besitzer des Mskpts — Sie werden Auflagen so viele als sie nur werden für zweckmaefsig halten, machen können, doch auch in spaeteren Auflagen wenn eine Veraenderung des Textes nothwendig waere, früher darüber sich mit mir zu verftaendigen u meine Einwilligung dazu brauchen verpflichtet.

Ich aber meiner seits veripreche Ihnen noch binnen 4 bis 5 Wochen ein Manufpt bestehend, beyläufig aus sechs Bögen zum Zweiten Bande gratis zugeben, denn sie nur nach meinem Wunsch der Anordnung zu druken sich verpflichtet werden — und mir 25 fünf u zwanzig Exenpl. gratis abliefern werden —

Sind Sie damit ein verftanden, so bitte nur Ihre Erklarung auf diesem Brief zu zu schreiben u über die überschikten Man(u)ipte⁸ ein seinc⁹ damit u darin zu geben —

Ich verbleube mit Hochachtg

Emil Korytko

Den 15 Dezenb. 838

Laybach

Pravzaprav ne „pismo“ torej, ampak — prava pogodba! Pogodba z jasnimi pogoji, ki naj bi jo, datirano že in podpisano, le še sopodpisal ter s tem obvezno sprejel tudi Blaznik!

2.

Bleiweis nam poroča jasno, da je bila podobna listina Korytkova torej še l. 1875. v literarni zapuščini Prešernovi. Kakó naj bi bila prišla in kdaj pa odtam v roke — Josipu Cimpermanu, v čigar literarni ostalini je poslej ležala nedostopna do decembra 1918., ter neznana do dné sv. Petra 1919.!

Od vsega kraja nam je ob tem vprašanju trden kronološki mejnik smrti dan Cimpermanov: dan 5. maja 1893.; po tem dnevu nam ni iskati odgovora. Toda, literarna zapuščina Prešernova je od 8. februarja 1849. do 5. maja 1893., od smrti Prešernove pa do Cimpermanove smrti, — romala iz roke v roko, prehodila svojo dolgo pot iz posesti v posest, vsled česar iskani naš odgovor ni kar lahka igrača. Zató treba tu stvári nekoliko resneje do jedra!

⁷ Pač pisna hiba.

⁸ Pač pisna hiba, da je Korytko zapisal le prvo polovico črke u, nam.: Manu(cri)pte.

⁹ Pač pisna napaka, nam.: seing. (franc. = podpis).

Bleiweis, oče naroda, *politik* torej, je bil tudi pri tej priliki *prvi*, — seveda prvi za Dagarinom. In znal si je mož to slučajnost izkoristiti, ter jo je do skrajnosti dosledno in prav občutno izkoriščal, pravi politik, da obveljavi tudi s to povsem literarno zadevico v prvi vrsti in pravzaprav edinole *sebe*; da dvigne ž njo *svojo* veljavo v narodu; da si opne tudi tu svojo glavo, *svoje* ime z gloriolo osebne imenitnosti!¹⁰ Od daleč le, takó nekako kakor iz gorečega grma, iz neke sveto skrivnostne vzvišenosti in oddaljenosti je govoril Bleiweis, ko da ga je samega strah, da bi si kaj ne razklenil tiste tajnostno veličastne gloriole, kadar je govoril o literarni zapuščini Prešernovi vse do leta 1875. — svoji napeto pričakujoči in ugibajoči dobi! Odtod tista izredna nezaslišanost dogodka takratnim sodobnikom, ko je Ernestina izvila Bleiweisu ta njegov politični monopol iz rok — kot svojo lastnino. *Politični* monopol, pravim; ker bila je prava Bleiweisova posebnost, da je postalo vse v njegovih rokah — tendenciozen „politicum“.

Izpregovoril pa je o tej skrivnostni imovini svoji, ki jo je kazal narodu prav do skrajnega le v stisnjeni pesti, Bleiweis svoji dobi osemkrat.

1.) V. „Novicah“, „v sredo 7. sušca (marcija) 1849.“, kjer je na uvodnem mestu 10. lista (str. 39) objavil prvič naslednji epigram Prešernov, ki mu je nadél naslov kar iz svojega:

Ljubljancanam!

Fárnih cerkvá pět íma Gospód Bóg v naši Ljubljáni,
Tóliko túdi kasárn íma peklénska pošást.
Vábita Peter, Miklávž nas z Jákobam k Bógu Ljubljance,
Vábi nas Jánez Kerstník, vábi Maríja v nebó.
Hlíše: kazíno, redút, koloseum z njími teáter,
Íma strelíše hudíč, svóje si cípce lovít.

Dr. Prešerin.*

In dodal je epigramu nastopno pripombo pod črto:

* Pričijočo pesmico v duhu „nebeške procesije“ (dystichon po tevtonski méri) smo našli v zapuščini rajnciga dohtarja Prešerna. Razun 13 razdelkov poslovenjene Parizine, nekaj nemških pesem in nekterih pisem svojih prijatlov ni slavni pesnik nobenih družih pisanj zapustil.

Vredništvo.

¹⁰ Zanesel je s tem k nam in vzgojil med nami, v naši javnosti, Bleiweis tisto kletvo skrivanje in pritajevanje literarnih dokumentov in zapuščin, ki se ga je vsled Bleiweisovega vzglednega počenjanja potem navzela Levstikova doba, da so tiščali „zaklade“ doma v zaklenjeni skrinjici ter s tem neizmerno škodili *pravočasnemu* stvarnemu spoznanju domače literarne imovine ter znansštveni

To je torej prvi glas! Dne 8. februarja 1849. je Prešeren v Kranju izdahlil, v soboto 17. februarja je bila tam za njim osmina s prvim posvetom o spomeniku nagrobniku, — dne 7. marca, še ne mesec dni po smrtnem dnevu poetovem pa je Bleiweis že imel v Ljubljani Prešernovo literarno zapuščino v svojih rokah ter dal iz nje že prvo objavo „Ljubljančanom“ v svojih „Novicah“.

2.) V isti številki „Novic“ pa je Bleiweis, isto sredo 7. marca 1849., prav na koncu lista (str. 42) še razglasil svoj pravi politični „punctum saliens“:

Naznanilo slovenskiga društva.

Po družtvinih postavah je slovénsko družtvo sklenilo, prihodnjič vsako nedeljo zvečer ob sedmih v svoji bravnici (v Virantovi hiši na Št. Jakobskim tergu) besedo napraviti, h kateri so vsi ujdje slovenskiga družtva s svojo rodovino povabljeni.

Oznani se še, de se bo med družtvi rečmi pri prvi besedi prihodnjo nedeljo *pésniška zapuščina* Drja Prešerna brala, ktera še ni nikjer natísnjena.

Odbor slovenskiga družtva v Ljubljani 2. sušca 1849.

O prvi veselici tistega „družtva“, ki je bilo prva etapa njegove politične poti, — je torej Bleiweis prvič politično izrabil Prešernovo zapuščino zase in za svojo politično kariéro, v nedeljo 10. marca 1849., natančno mesec dni po pogrebu poetovem.

Žal, da ni poročila o tem Bleiweisovem „branju“ pravzaprav nobene; „Novice“, takratni naš glavni list, imajo v svoji neposredno naslednji številki 11., v sredo 14. III., na strani 46 vsega vkup le en sam, le nastopni stavek: „Beseda slovenskiga družtva v nedeljo je bila práv prijazna; veliko lepiga smo slišati péti in govoriti. Gotovo bo vsako nedeljo kaj noviga na versto prišlo.“¹¹ To je vse, kar vemo.

Le na koncu tiste 11. številke so (14. III. 1849.) prinesle „Novice“ pa še nekaj, kar nam je tu važno: prvo objavo Prešernove „Zastavice“, žal da brez vira, — toda pač najbrže kot odmev in spomin zadnje nedeljske „besede“. Ali nam v zvezi z Bleiweisovim „branjem“ in z gorenjim poročilom o tem „branju“ ni želó pri roki, da sodimo: odkoder epigram „Ljubljančanam!“ — odtod tudi ta „Zastavica“; iz ostaline Prešernove, ki jo je bil Bleiweis teden dni prej, 7. III. 1849.,

ugolovitvi domačega kulturnega razvoja našega, — poleg tega pa povzročili mnogo neplodnega iskanja, ugibanja in domnevanja, ter s tem neizmerno izgubljane nele časa, ampak tudi duševne energije!

¹¹ „Novičar iz Ljubljane.“

prvič omenil v javnosti. Naslednji 12. list „Novic“ je na strani 50. prinesel še rešitev objavljene zastavice: „Kasino — asino — sino — ino — no — o“, in molk je nató v javnosti zagrnil Prešernovo zapuščino za dobri dve leti.

3.) V svojem „Koledarčku Slovenskem za leto 1852.“ si je na čelu pesniškega dela dovolil Bleiweis (l. 1851.) novo politično dejanje ob Prešernovi zapuščini. Pod naslovom „Perva pesem Koseskiga“ je dal natisniti znani „prvi sonet v slovenskem jeziku“, Koseskega sonet „Potažba“ iz l. 1818., — a ne takega, kakršen je bil res izšel l. 1818., ampak korenito vsega *predelanega*; vštric njega pa je (na str. 25/26) postavil na drugo mesto, pod naslovom „Poslednja pesem Prešernova“, znano *prvo* objavo zadnjih *pet* poglavij Prešernovega prevoda Byronove „Parisine“, a brez označbe, da so to le poglavja 9.—13., torej tisti kos Prešernovega prevoda, ki je bil res le delo prve roke, prvi zapis, ki ga Prešeren kasneje ni več vzel v roké ter nič več ne opilil, kakor je bil prva poglavja! Tam torej — Koseski, tu za njim Prešeren: tam češ da „prvo“ (dijaško) delo Koseskega, kar pravzaprav ni več bilo res; tu pa češ da „poslednje“ delo že dozorelega mojstra Prešerna, kar tudi ni bilo res, ker je prevod nekako iz l. 1833.! In zdaj primerjaj slovenska javnost delo ob delu ter strmi, koliko doseza mlad Koseski starega mojstra Prešerna! Pod ta politično prikrojeni literarni falsifikat je Bleiweis dodal še ob sonetu Koseskega dolgo opombo, ki je vanjo pritaknil „ad maiorem domini gloriam“ še pohvale Čopove, Vodnikove in Prešernove; a ob objavi „Parisine“ pa v naslovu, da jo je „po angleškem Byrona do 14. oddelka poslovenil doktor Fr. Prešerin“, ter da je ta objava vzeta „Iz njegove še nikjer natisnjene zapuščine“. In tu je dr. Bleiweis z zvezdico prilepil še naslednjo kratko opombico pod črto:

* V zapuščini slavniga rajniga pesnika smo našli prevod *Parizine* do 14. oddelka, iz katerih poslednje in še nikdar natisnjene, „koledarčku“ uverstimo. Nadjamo se, da bojo častiti bravci in bravke *poslednjo* pesem našiga prezgodaj umerliga pesnika z veliko radostjo sprejeli.

Izdatelj.¹²

In spet se je skrivnostna skrinjica Slovenčkom zaprla, — a zdaj kar za celih deset let!

¹² Bleiweis pravi torej tu dvakrat: „do 14. oddelka“. Ohranjeni rokopis Prešernovega prevoda pa seza le do vštete 11. vrstice 13. poglavja, ki jih šteje v izvirniku 95; manjka torej v ohranjenem nam rokopisu Prešernovem „do 14. oddelka“ še dobršen kos: še 84 verzov.

4.) Šele 1. 1861. je Bleiweis namreč ob povsem slučajni priliki podal našemu slovstvu zopet nov drobnan podatek o Prešernovi zapuščini. Dne 5. junija 1861. je priobčil v „Novicah“ (na str. 187.) vprašanje Antona Kosa, na koncu njegovega dopisa „Iz Hervaške 30. maja“, — o Prešernovi noveli „Mnih“. „V prijateljskem pismu“, — piše Kos-Cestnikov, — „kterega je pisal ranjki Stanko Vraz iz Gradca 14. februarja 1837. v Podčetrtek gosp. dr. Kočevarju, se nahaja to-le: ‚Moj pobratim pevec Prešern Te lepo pozdravlja. On zdaj piše novelo *Mniha*.‘ Ali bi se ne moglo zvedeti, kam je prešla omenjena novela?“ In Bleiweis — je dodal vprašanju pod črto ta čudno odpeti odgovor:

* Ko je naš Prešern v Kranji umerl, je spise njegove spravil tadanji, sedaj že tudi davnej mertvi tehant kranjski, gospod Dagarin.¹³ Na prošnjo našo, naj nam izroči zapuščino slavnega pesnika, nam je dal pešico listkov, med katerimi pa ni bilo nič družega, kar že ni bilo pred natisnjeno, kakor tisti odlomek „Parizine“, ki smo ga že davnej natisniti dali,¹⁴ in pa poskušnje prevoda Anastazi Grünove kratke pesmice „Die Venetianer Trias“.¹⁵ Ali je bilo to vse, kar je Prešern zapustil, ne vemo. Dobili saj mi nismo nič družega. Vred.

„Die Venetianer Trias“ (= Tri shelje) je priznal tu Bleiweis prvič, češ, da so v zapuščini Prešernovi — poleg „Parisine“. Opustil pa je epigram „Ljubljancanam“, ter nič ne omenil „Zastavice“. Vstvaril si je bil, kakor je videti, Bleiweis že gotovo formulo o Prešernovi zapuščini za literarno javnost, ter omenjal le nekako slučajno kakega rokopisa, češ, da še ni natisnjen, kakor mu je njegovo ime prišlo na misel med pisanjem. Kar je pa posebej novo v tej opombi Bleiweisovi iz 1. 1861., je priznanje: da je prejel zapuščino Prešernovo od tehanta Dagarina, in sicer šele, ko ga je sam Bleiweis zanjo poprosil. Značilno pa je, da izreka tu Bleiweis 1. 1861. po smrti Dagarinovi — nekako dvojbo, „ali je bilo to vse, kar je Prešern za-

¹³ † 22. IV. 1850. v Kranju. Primerjaj: „Slovenski Narod“ 1880., 26. VI., št. 144. (dopis iz Kranja o † tržiškem „dohtarju“ Tomažu Pircu).

¹⁴ Bleiweis ne more tu (1. 1861.) meniti še svoje knjige „Zlati klasi“, ki jo je dal v svet šele leta 1863., koj po novem letu; ampak sklicevati se more tu edinole na „Koledarček za leto 1852.“. Toda v njem ni natisnil Bleiweis še vseh 13 odstavkov „Parizine“, ampak le 9.—13.! V zapuščini Prešernovi je bilo torej „Parizine“ de facto več kot je Bleiweis tu priznava. Netočnost potentakem v podatkih.

¹⁵ Nam je ta rokopis izginil. Iz Bleiweisovega podatka bi tu bilo sklepati, da ni bil ta rokopis čist prepis prevoda, ampak da je imel „poskušnje“, t. j. — variante.

pustil“. In priznava jasno: „Ne vemo.“ Iz tega sledí: da ni o *tem* Dagarin dal Bleiweisu nobene izjave, nobenega zatrdíla! —

Iz istega l. 1861. nam je pa še dr. Josip Vošnjak ohranil droben podatek, značilno anekdotico, kakó se je Bleiweis ponašal s Prešernovim rokopisom „Zdravíce“ iz njegove zapuščine. Dr. Vošnjak opisuje, kako ga je l. 1861. osebno seznanil z Bleiweisom njegov sin Karl Bleiweis na domu v pisarni njegovi. „Nekako plaho sem vstopil v njegovo pisarniško in uredniško sobo v zadnjem delu [dr. Bleiweissove] hiše [„pred škofijo“ v II. nadstropju] z oknom na strehe sosednjih poslopíj. Dr. Bleiweis je sedel pri pisalni mizi, obloženi s knjigami in rokopisi. Vzdigne se in pred menoj stoji mož srednje velikosti, raven kot vojak z malo nazaj pripognjeno glavo, kakor jo nosijo ljudje, ki so si v svesti svoje veljave.“ In pri tem prvem srečanju z Bleiweisom, pripoveduje Vošnjak, da se je „zasukal govor na Prešernov grob v Kranju¹⁶ in na Prešerna samega. „Ali ste že videli njegov rokopis?“ me vpraša. Povem, da mi je trgovec Kilar v Kranju dal neko knjižico, v kateri so bile zapisane različne pesmi, Vodnikove in druge. To knjigo pa je njemu bil izročil v spomin sam Prešeren. „Pokažite mi jo o priliki.“ To sem storil in Bleiweis je menil, da je pisava res Prešernova.¹⁷ ... „Glejte, to je Prešernov rokopis!“ in Bleiweis je iz enega predalov¹⁸ vzel list, original Prešernove „Zdravíce“. Videlo se je na tem listu, kako je pesnik popravljaj tekst. Nekatera vrsta je po dvakrat bila prečrtana in nad vrsto drug tekst spisani in tako je bilo v vsaki kitici. Iz tega se vidi, da je Prešeren prav pedantsko in vestno pilil svoje proizvode, preden jih je izročil javnosti. List se morda še nahaja v Bleiweisovi zapuščini in bi bil vreden, da se litografsko natisne.

To dr. Vošnjak kot spomin svoj iz l. 1861. Rokopis Prešernov, ki ga tu opisuje dr. Vošnjak, je danes v „Prešernovi zapuščini“ pod signaturo 4a.

(Dalje prihodnjič.)

¹⁶ Dr. Vošnjak je bil tiste dni od 15. marca pa do 31. oktobra 1861. sekundarij v Ljubljani. (Spomini I., str. 83. in 106.) Bil pa je prej od leta 1859. do 1861. zdravnik v Kranju. (Gl.: Spomini I., 67.)

¹⁷ Pa ni. Prim.: Dr. Jos. Vošnjak, Spomini I., 67. (L. Pintar, Ljubljanski Zvon 1901., 492.)

¹⁸ Pač — kar iz svoje pisalne mize torej, kjer je Prešernove rokopise potemtakem imel stalno pri roki.

MILAN FABJANČIČ:

EKSPLOZIJA DUŠ.

Kasarna je dremala v pritajenem trepetu medlih luči. Napol razgaljeni so se valjali ujetniki po umazanih, trdih ležiščih in zaprtih oči pričakovali spanca, ki se jim je leno in sladko prerival po drevenečih kosteh in razbolelih, razgretih mišicah. Medla, opojna luč jim je ovijala železne obroče krog šumečih lobanj in jih stiskala. Psa — dvoje kosmatih okostij —, oba majhna in umazano bela, sta suha in gladna stikala za odpadki in kostmi pod ležišči...

Izpod desak sta se pognala proti železnim vratom in besno zalajala; kasarna se je zdramila, levo krilo železnih vrat se je sunkoma odpahnilo in v kasarno je planil fantič, majhen in reven, bos in bledih lic. Pod pazduho je nosil bel kup časopisov.

„Mir... Jutro... Zarja...“ je kričal na vse grlo in vihtel v desnici časopis.

„Ah ti, naš mali, ti vražji fant!“ se je zasmejala kasarna.

„Revolucija-a-a...“ je mali odpiral usta na široko in hitel med ležišči. „Interesantno, kupite!“

„Dobra reklama!“ se je vdrugič zasmejala kasarna.

„Nič reklama! Prav zares; notri piše. — Revolucija-a-a...“

„Kaj?“ Divji sunek jih je vrgel z ležišč. Hoteli so planiti, zgrabiti, pa so strme obstali. Revolucija... kakor da so stene bruhnile to besedo, ki so jo obup in nada, kletev in rohneči jok, prošnjaja in medleča molitev zazidale vanje, in se je v tem hipu iztrgala iz mračnega objema sten in kakor razpaljena zver planila nanje, zadržala svoje strupene kremplje v njihova srca, da so za trenotek zamrla. Le trenotek samo in že so hiteli z nemirnim krikom, iztegajoč trepetajoče roke: „Daj sem, daj sem!“

„Mir? Jutro? — Na, plačaj! Cigarete, prve in druge vrste...“

„Hitreje daj! Mir mi daj, Zarjo mi daj, Jutro daj! Meni vse troje!“

„Plačaj, plačaj!“ — Počasi, ne morem vsem naenkrat,“ jih je odriival mali in pritiskal časopise k sebi.

„Daj hitreje, ne obiraj se, mali!“

„Saj ti dam... Hej, ti, plačaj!“

Razbežali so se v skupinah pod žarnice in sunkoma razgrinjali časopise.

„Kje je pisano? Tukaj ni nič.“

„Poglej spred!“

„Aha, je že, je že, poglej!“

„Beri, kar na glas nam preberi!“

„Proketo si neroden; prični že vendar!“

„Kako naj, če pa vidim samo vaše nosove; kar na ramah mi čepite... Razmaknite se, dajte luči!“

„Razmaknite se vendar; z vaših nosov ne bo bral,“ je zarohnel nekdo v gruči.

„No, no; le naj bere, le...“

In bral je suvaje, vsak zlog je spremljal trgajoč se vzdih, papir v rokah mu je trepetal.

„Jaz ne morem, jaz ne morem; črke mi plešejo pred očmi. Beri kdo drugi!“

„Daj meni!“

Tudi ta je bral sunkoma, vendar se mu je glas umirjal in bral je glasno, kričal je napol. Gruča ga je tesno oklepala, stikala razgrete obraze in velikih oči strmela v papir, kajti pred njimi se je razkrivala vsa temna skrivnost bolesti in blaznega vrišča prihodnosti.

„To je vendar le res...“

„Kaj je res?“

„To, kar si bral.“

„Kaj je res? Nič ni res, to je laž!“ je zmečkal časopis, ga vrgel ob tla in poteptal.

„Kako, zakaj? Saj je debelo tiskano...“

„Ha, debela laž!“

Vera se jim je razmajala, na licih in očeh se jim je začrtala mučna negotovost.

„Je res ali ni res, a?“

„Bogve...“

„Cigarete...“ je kričal mali sredi kasarne in prešteval denar.

„Saj mora, saj mora biti res!“

„Pojdimo k onim; bomo videli, kaj tam pravijo.“

Gruča se je utrgala z mesta in se prerivaje podala k sosedni.

„Ti“, ga je stresel za komolec, „pomisli, če bi bilo to vendar le res!“

„Misli!“

„Hahaha...“

V kasarni se je dramil šum. Gruče so se pomešale; živ ogenj se jih je oprijemal, jih razgreval, da so kričali in krepko razmahavali z rokami.

„Zakaj bi ne bilo res! Saj že te stene, saj že kamen na cesti vpije revolucijo. Na svoje dlani, v svoj obraz pogiej in jo boš videl zapisano. O, mi jo znamo prebrati, naj bo zapisana, kjer koli hoče, ker je zapisana z našo krvjo in klesana z našo roko.“

S silnim ropotom so se razmahnila vrata in v kasarno je pridrvela tolpa z nočnega dela: „Ali že veste, ste že brali?“

„O, o, prepozno ste prišli, prepozno!“ jih je pozdravila kasarna s samozavestnim krikom. „Samo mi nič ne verjamemo. Je res ali ni res?“

„Res je, res! Vse nori; ženske begajo, kruh in kri kriče, možje bijejo s pestjo ob pest...“

„Torej je le res... Saj mora biti res!“

Kasarna se je stresla divjega smeha mesa, krvi in kosti, silne eksplozije stisnjenih, gnetenih duš, ki so se razmahnile in udarile ob mrzli odpor zidanih sten. Padali so križem v objem, razcapani in izmozgani, pritiskali prsa ob prsa in izlivali vihar razgnanih src v cmokajoče poljube. Bilo jim je, da bi se stepli, lomili eden drugemu kosti, izsesavali brezkrvno kri iz bledeh usten; razbili bi radi stene s pestmi, z nogami razgnehtli kamenje v prah in izkričali podivjano dušo v globoki mrak.

„Hej, fant, koliko te je v hlačah?“

„Bi se rad, kaj?“ si je pljunil v dlani.

„Misliš, da se te bojim?“

Sprejela sta se v železen objem, do komolcev razgaljene roke so jima pojeklenele in v obraz jima je udarila razorana, okamenela volja in moč, ki se je zalila z rdečim bleskom vroče krvi. Razkoračena in zaupajoča v svojo neizmerno moč se nista odločila.

No, no...“ je pričakovala kasarna stisnjenih pesti in žarečih oči, kakor da je sama v železnem objemu.

Dvignil ga je od tal za dva prsta.

„Dvigni, dvigni in zaobrni!“ je ukazovala kasarna.

Ni mogel; spustil ga je na noge. Sukala sta se na levo in desno, črtala z nogami velike loke po tleh in z njima se je sukala vsa kasarna, se mučila in nemo zdihovala onemoglosti.

„Bravo, bravo!“ je kriknila kasarna in udarila ob dlani.

Privil ga je bil k sebi, kakor da mu hoče zdrobiti koš, ga dvignil od tal, se nagnil nekoliko nazaj s svojim bremenom, ki ga je hotel zlomiti, se zaobrnil in ga polagoma nesel proti ležišču. Kasarna se je oddahnila. Pred ležiščem je zamajal z bremenom in ga treščil na deske.

Kasarna se je zakrohotala.

„Muzike, muzike! Hej, nategni harmoniko!“

Zahreščala je harmonika in kasarna se je vrgla v ples. Topotale so noge, toda bile so prešibke, da bi razgreble tlak, roke so plavale v besnem vrtežu, delale krepke, kratke loke in srce je hripavo kričalo: „Haj, haj, hej...“ Plamteče oči so sipale ogenj in ognjeno moč, zastrupljale okolico z žarkim strupom. In harmonika je vreščala, suvala, dvigala in užigala.

Skakali so preko ležišč, se valjali kakor v vročici po njih... Vsak po svoje. Uhajali so skozi vrata napetih korakov, prihajali izbočenih grudi in svežih oči, kakor da so se bili napili hladnega zraka — in vse to kar tako, brez vsakega namena, ker jim nekaj ni dalo miru, jih preganjalo, da bi se podili in lovili kakor otroci, da bi se smejali in plakali v razgrizene prste.

„Hej!“ je skočil na ležišče in zakrilil z rokami. „Naznanjam sodni dan.“ Skočil je na tla, zgrabil ležišče, ga dvignil, se vzel na prste in ga treščil ob tla, da se je zveznilo. Odtrgal je deske, sekal z njimi ob tla, da so se klale in hropel: „Nič več, nič več! Zadosti je, zadosti...“ Zgrudil se je, zaprl oči in zastokal: „Ah, moje grudi, moje grudi...“

Še vedno je divjala muzika, sipala voljo in moč, smeh in krohot, da se je spotila na mah kasarna od globokega, razvnetega dihanja, vse je drvelo v onemoglo pijanost.

Prišel je starec v kasarno in petletno dekletce ž njim; snel je mastno kapo, zakrilil ž njo po zraku in slabotno zavriskal. S smehom ga je pozdravila kasarna.

„Kako je prijatelji, kako? Hehehe...“ se je pomešal med nje. „No, pojdi dekletce, ne boj se naših prijateljev, naših prijateljev, hehehe...“

„Starec, daj, zapleši, vrzi kapo kvišku, udari z nogo ob tla!“

„Ne, ne, hehe; prestar sem, prestar. Sedel bom, gledal vas bom in bom z vami užival.“ Vsedel se je na ležišče in pritisnil dekletce k sebi. Petero, šestero ga je obkolilo in ga izpraševalo.

„Kaj ti praviš, starec, k temu, kako se tebi ždi?“

Starec jih je samozavestno pogledal in se polagoma dvigal.

„Kaj jaz pravim? O, jaz pravim tole, tole pravim jaz...“ se je dvignil starec, sključen in siv, šibek in neznatn, in stisnil koščene pesti; obraz mu je prešinil zelen gnev, da so mu v steno uprte oči zažarele silnega ognja, ki ni mogel zadobiti razmaha, le stisnjene pesti je stresal: „Sedemdeset let delavec, sedemdeset let berač!“ In sesedel se je, kakor da je treščilo vanj, pokrtil obraz z dlanmi in bridko zaplakal...

Dekletce se je veselo zasmajalo, poiskalo med starčevimi dlanmi sive brke in jih pričelo cukati s prstki: „Hihih...“

„Ah, ti moja mala, ti zlata moja sirota!“ se je razplakal starec še huje, pritisnil dekletce k svojim grudim in ga poljubil z mokrimi ustnami na čelo.

„Hihih...“ se je zasmajalo dekletce, vzelo med svoje mehke dlani starčev obraz in ga poljubilo v sive brke...

MIRAN JARC:

PRI OKNU.

V prethi mrak sneži, sneži...
kak praznično je mesto belo,
molčanje je mehko objelo
večerno vdané misli mi. — —

S Teboj sem tudi zrl nekoč
pri oknu v padajočo noč.
V Tvojih besedah je dihala morje,
iskreče se mesto, bleščeče obzorje...

V peči je ogenj utripal plašno
in ozarjal v pozabnost tonečo sobo.
Pogovora žuborenje lahno
snežilo je v to opojno tesnobo.

Besed in snežnih cvetov roj,
šepet plamenov — kak divno sozvočje,
ta svatovska godba svirala v noč je
ob združenju moje duše s Teboj — —

V prethi mrak sneži, sneži...
kak praznično je mesto belo
in duša, ki jo je objelo
občutje davni, davnih dni.

*Kar je pesnjeno v merilu, to se lahko bere —
a tudi lepota je zavladala zabl
fwd 23/6*

LUCIJAN MARIJA SKERJANC:

GLASBENI PREGLED.

Namen te črtice je, podati pregledno sliko pomembnejših glasbenih dogodkov zadnjega časa pri nas. Kot razširjevalci muzikalne kulture služijo v prvi vrsti koncerti, operne prireditve in glasbene publikacije; temu sporedu odgovarja tudi razporedba poglavij mojega pregleda.

Razveseljivo dejstvo je, da so se koncertne produkcije naših domačih moči vendar že dvignile do višine inozemskih prireditev. Imamo nekaj (žalibog še premalo!) izklesanih osebnosti, na katere smo lahko ponosni. Eden teh je pijanist Anton Trost, pravi klavirski virtuoz, kojega sila leži v tehnični idealnosti; vendar mu briljiranje ni edini namen, temveč izurjenost stopa v službo interpretacije: to je že višja stopnja klavirskega igranja. Sicer se do „najglobljih višin“ muzikalnega prednašanja tudi ta pijanist ni še povzpел; vendar se že javlja tendenca k temu v njegovi izberi sporeda, ki prinaša tehnično lažje izvedljive stvari (V. Novák: „Písně zimmích noci“, Suk: „Legenda“ itd.); njegov polet pričakujem napeto, ker bo pomemben tudi za ostali svet.

Druga kapaciteta na polju klavirske virtuočnosti je Ciril Ličar; ni še tehnično tako izdelan kot Trost, zato še ne more položiti individualnega pojmovanja v svoje igranje; polete k temu seveda že tuintam opazamo, toda razbijejo se še ob trdi steni tehničnih ovir (Chopin!). Vendar je znal v nekaterih mestih C. Frankove skladbe (preludij, koral in fuga) zelo zanimati ter je skladba name napravila nepozaben vtis, kar je gotovo v glavnem zasluga pijanista, ki spada brez dvoma med najzanesljivejše ojetajoče mlajše naše glasbenike.

Pijanistinja Dana Golia-Koblerjeva je spoštovanja vredna umetnica, ki je najboljša v interpretaciji finih, drobnih skladbic, kakor so Debussyjeve. Epičnost (Chopin!) in herojičnost (Liszt!) sta ji tuji; karakterizira jo nežno poglobljanje, igrackanje s subtilnimi zvočnimi efekti.

V to vrsto bi še spadala pijanista Janko Ravnik in Niko Stritof, ki pa nista samostojno nastopala, temveč le kot spremljevalca različnih solistov; osebnejši njiju je Ravnik, ki je v Sindingovi serenadi (za

dve gosli in klavir) pokazal mnogo svoje globoke čutnosti in finega pojmovanja; žal je bila to edina točka, v kateri je imel kolikor toliko samostojen part. Štritof je vesten in razumen spremljevalec; dostikrat je bil občutno boljši od spremljanega solista.

Če še navedem Claire Trost-Fiedler, pravo interpretinjo Liszta z imponirajočo silo in izborna tehniko, pod katere vehemenco pa se je Chopinova prva balada brez glasu zgrudila, je vrsta letošnjih klavirskih produkcij zaključena.

Izmed igranih klavirskih skladb so največ različnih interpretacij doživele Chopinove (sonata op. 35; baladi op. 23 in op. 47; scherza op. 31 in op. 39; nokturna op. 27, št. 1, in op. 55, št. 2, in drugo). Nobena po mojem prepričanju ni niti iz daleka dosegla pravega Chopinovega tona, ki je kompendij harmonične in melodične pestrosti ter skala vseh možnih občutij od ekstatičnega veselja do obupne žalosti (mazurke, preludiji), epične širine in misteriozne herojičnosti (sonate, balade, poloneze), duhovitosti in mimozne finesse (scherzi, nokturni, impromptuji itd.). Za interpretacijo skladb tako raznoličnega značaja je razen skrajno izdelane tehnične izurjenosti še treba vsestranske poglobitve in asimilacije, kajti sicer ostanejo vsi poizkusi prednašanja le enostranski in padejo po navadi v sentimentalnost, katero pomotoma pripisujejo značaju Chopinovih skladb.

Mnogo lažji v interpretaciji, a tehnično efektnejše izvedljivi Liszt je tudi precej programov izpolnil s svojimi jako enoličnimi in za nas ne več interesantnimi skladbami. Njih muzikalna vrednost je napram Chopinovim minimalna, kajti monotonost njegovih harmoničnih in ritmičnih postopov učinkuje že bolj utrudljivo kakor zanimivo.

Začetnik muzikalnega impresionizma, Claude Debussy, se je pri nas reprezentiral s tremi karakterističnimi skladbami: „Jardins sous la pluie“, „Le vent dans la plaine“ in „Reflets dans l'eau“. Enoličnost njegovih skladb ne daje interpretaciji nobenih problemov; harmonično in ritmično se giblje le v ekstremih, melodično je zaostal in zato tudi včasih banalen.

Vítězslav Novák je najmarkantnejša osebnost v sedanji češki glasbi; njegova najpopularnejša klavirska skladba je „Sonata eroica“, katere glasbene vrednosti ni treba preценjevati; dejstvo je, da njegove „Písně zimních nocí“ navzlic izborni arhitektoniki ne dosegajo predpodob. Noviteta za nas je bila edina jugoslovanska klavirska kompozicija, Stančićev „Preludij“, ki pa je vsled konsekvantno rabljenih sekundnih harmonij le bolj igračka kakor resno delo.

Brahms je prišel le enkrat na vrsto, še takrat ne najboljši; ravno tako Suk.

Med pijanistovski naraščaj bi štel Marijo Schweigerjevo, ki je nastopila v simfoničnem koncertu orkestralnega društva Glasbene Matice in je dovolj spretno odigrala klavirski koncert E. Griega s spremljevanjem orkestra, pri nas še malo gojena forma. Upam, da jo bo mogoče slišati kdaj samostojno, da bo lažje preceniti njene vrline.

To bi bila, kolikor vem, vsa klavirska produkcija zadnjega časa; sedaj preidem k vijolinski.

Tu je prednjačil mladi Milan Jovanović, izredno nadarjen virtuoz, ki je s spremljevanjem svojega mlajšega brata Dušana Jovanovića dal samostojen koncert visoke umetniške vrednosti. Njegova glavna poteza je skrajno izdelana tehnična spretnost; čustveni del je še bolj šablonski. Očividno nič manj nadarjeni Dušan je spremljal prav dobro, v kolikor ni motila tehnična nedostatnost. V solu je pokazal spretnost kontrapunktičnega igranja, ki očituje trdno podlago muzikalne vzgoje.

Rihard Zika je nastopal ob različnih prilikah; do samostojnega koncerta ni prišlo. Tudi njegova bolj razvita plat je tehnična; njegov nekoliko ostri ton ga vodi k interpretaciji impresionistov; najbolje se mu posrečijo mesta, ki zvene brezstrastno, a nežno in fino. Ostale njegove zasluge za našo glasbeno kulturo bom navedel o priliki ocenitve kvarteta Zika.

Če mimogrede omenim sicer izbornega, a čustveno šablonskega Vaso Pričhodo, pridem do našega razočaranja: Pera Stojanović (prej Stojanovits), skladatelja par slabejših dunajskih operet, ki tudi kot vijolinski virtuoz ni mogel zanimati niti v tehničnem niti prednašalnem oziru, ker sta oba očitala precejšnjo površnost.

Vijolinska literatura je bila zastopana po običajnih znanih efektnih skladbah komponistov, kakor Paganini, Tartini, Pugnani (kojega večno lepi „Preludio e allegro“ smo dvakrat slišali izborno igrati); dalje Bruch in še celo Bach („E dur-koncert“), nekaj C. Francka in povrh še — Chopinovi nokturni! Posebnih zanimivih novosti nam vijolinski koncerti niso prinesli.

Kar se solopetja tiče, je treba nanovo poudariti, da se pri nas umetna pesem le vse premalo resno goji in ima vsak pevski koncertni spored preveč pestro lice, sestavljeno iz pesmi medseboj jako tujih in nezadostno zastopanih skladateljev — ter peščico znanih, ne pretežkih opernih arij. Tendenciozen program uporablja le Cirila Medvedova,

ki je tudi letos o priliki zapela pesmi Arenskega, Musorgskega in Čajkovskega. (Iz vzamem seveda takozvani „Ruski koncert“, ki vsled skrajno nedostatnega glasovnega materiala kot resna produkcija ne pride v poštev.) Glasovna izurjenost usposablja C. Medvedovo, da poda vsako skladbo z nji primerno in pevki lastno individualnostjo.

Pavla Lovšetova je dala lastni koncert z raznolikim sporedom, kojega prvo točko so tvorile prvič izvajane pesmi sodobnih domačinov (Kogoj, Lajovic, Škerjanc). Očividno ji Lajovčeva globoka „Begunka ob zibeli“ ni dobro ležala zaradi velikih zahtev, ki jih njena dramatičnost stavi na pevkin glas, kakor tudi arija iz opere „Tosca“. Glas Lovšetove je čist, metalen, vsake patetičnosti nezmožen; prijajo mu le skladbe veselo-nežnega značaja.

Druga (in obenem zadnja) samostojno nastopajoča pevka je bila Vilma de Thierry, priznana izborni član naše opere, katere glasovne in predvajalne zmožnosti hočem premotriti o priliki ocene opernega ensembela; tam pridejo na vrsto baritonist Ivan Levar, sopranistinja Zdenka Zikova in tenorista Josip Drvota in Leopold Kovač.

Posebno važnost in pomen pripisujem razvoju našega prvega in edinega godalnega kvarteta Zika, ki se vsled nestalnosti svojih članov žal še ni preril do stavljenih idealov. Letos je nastopil v sledeči obliki: I. vijolina: Rihard Zika, II. vijolina: I. Karel Sancin, vijola: Ladislav Czerny, vijolončelo: Ladislav Zika. Zasluga primarija je vestno nastudiranje, ki se je posebno obneslo pri interpretaciji Dvořákovega F dur-kvarteta (op. 96), katerega so odigrali ognjevitno in z vsestransko smotreno diskretnostjo. I. vijolonist razpolaga z izborno razvito tehniko in manj razvitim tonom, II. vijolonist pa obratno. Ta razloček se je ošobito pokazal pri Sindingovi serenadi za 2 gosli in klavir. Vijolist združuje vrlini obeh vijolonistov, kar je potrdil pri solu v Berliozovi simfonični sliki „Harold en Italie“. Žalibog je pri nas zanimanje za resno gojitev te glasbene forme tako neznatno, da ne kaže dati rednih komornih večerov in je upravičen strah, da se bo še ta naš edini in toliko obetajoči godalni kvartet zrušil ob nerazumevanju publike.

Dočakali smo tudi davno obljubljeni in dolgo zaželjene simfonične koncerte, katerih vrsto je v manjši obliki otvorilo orkestralno društvo „Glasbene Maticе“, ki je svoj spored za godalni orkester pod vodstvom dirigenta Karola Jeraja odigralo z občudovanja vredno disciplino in nepričakovano temperamentnostjo, znak visoke dirigentove muzikalne inteligence. Sodeloval je — žal oboleli — solooboist V. Kopta, eden najzmožnejših članov gledališkega orkestra.

Prvi simfonični koncert v pravem pomenu besede je dal pomnoženi orkester kraljevega narodnega gledališča pod taktirko ravnatelja Fridrika Rukavine; sledil mu je simfonični koncert kapelnika Ivana Brezovška. Oba imenovana dirigenta sta svoje moči povečini posvetila gledališču, zato naj sledi ocena njunega delovanja v drugem poglavju tega pregleda.

Tretji simfonični koncert se je vršil spet po zaslugi orkestralnega društva in nam je prinesel Čajkovskega 6. patetično simfonijo. V nji so se najbolj zrcalile zmožnosti dirigenta, kojega najlepše lastnosti so vestnost in natančnost pri naštudiranju, ter globoko občutena ognjevitost pri izvajanju. Male nedoslednosti v igranju (2. stavek simfonije!) niso občutno kvarile celotnega, zelo dobrega vtisa. S tem koncertom se je prav častno zaključila prekratko odmerjena vrsta simfoničnih prireditev, ki so nam podale skladbe sledečih skladateljev:

Čajkovskij je bil največ zastopan, in sicer po dveh simfonijah (5. simfoniya E-mol, op. 64, in 6. simfoniya H-mol, pathétique, op. 74) ter „Elegiji“ (op. 67 b, za godalni orkester); vse skladbe visoke muzikalne vrednosti, resno zasnovane in deloma (I. stavek 6. simfonije!) genijalno izpeljane. Berlioz je prišel na spored s simfonijo „Harold en Italie“ (op. 16), skladba, ki bolj zanima vsled mojstrske instrumentacije kakor muzikalne globine, Beethoven (Ouvertura Leonora št. 3, za svoj čas nezaslišano dramatično in edino karakteristično klasično delo te vrste), Dvořák z uverturo „V naravi“, ne preveč izrazito skladbo, preveto ljubezni do narave, serenado za godalni orkester ter dvema slovanskima plesoma. Nadalje plitvi Massenet („Scènes Alsaciennes“) ter nekaj manjših skladb Griega, Boccherinija, Sibeliusa itd. Prvotno izvajane novitete so bile Peričev „Karnaval“, izborna instrumentirana simfonična slika mnogo obetajočega mladega skladatelja, nadalje moje pesmi za glas s spremljevanjem orkestra in „Grottesca“. Pevski part je odpela Vilma de Thierry.

Semkaj spadata tudi „Cerkveni koncert“ in koncert „Glasbene Matice“. Prvi je znamenit po izvajanju Kimovčeve „Staroslovenske maše“ in Rheinbergerjevega orgeljskega koncerta (op. 177), ki ga je vseskozi mojstrsko sviral Stanko Premrl; drugi po Premrlovi „Solčni pesmi sv. Frančiška“, obsežnem delu resne zasnovanosti. Na teh koncertih so prišli tudi na spored sledeči skladatelji: N. W. Gade, E. Bossi, P. H. Sattner; B. Ipavic, Vit. Novák, Zd. Fibich, A. Lajovic in E. Adamič.

Koncertiral je plzenjski moški zbor „Smetana“, ki nas je seznanil z najkarakterističnejšimi reprezentanti moderne češke glasbe (V. Novák, J. Suk, J. Kunc itd.).

H koncu naj omenim edino zastopnico plesne umetnosti med nami, mlado Lidijo Wisiakovo, ki je s svojim odličnim učiteljem, Václavom Vlčekom, dala samostojen plesni večer, na katerem je pokazala veliko gibčnost in mimično nadarjenost.

Bilo je še par manj važnih prireditev, ki jih tu ne bom našteval, temveč prcidem na oceno opernega ensembela. (Konec prihodnjíč.)

JANKO SAMEC:

PRADEDOV DOM.

Tam pod nebeškim, sinjim baldahinom,
kjer tiho sanjajo vasice gorske
in okna koč odeta z rožmarinom
zvedavo gledajo v daljave morske;

kjer Soča se pod Svetim Valentinom
— deklè zaljubljeno v tri fante gorske! —
pozdravlja s Triglavom, Mangartom in Kaninom,
prej ko spusti v ravnine se primorske,

je dom pradedov mojih. V zemlji sveti
prelivata se trud in znoj stoletij
rodú, ki tlačèn tujcu ni se vdal,

ker je skrbela zanj ko prava mati
in ga učila modro: Sinko zlati,
dokler boš ljubil me, ne boš propal!

*Zmeš jatek to "Z" Kevilke najiv
brev 23/*

IVAN ZOREC:

LJUBICA.

KOS POTOPISA.

Ko smo bili prihrumeli s svojo vojaško objestnostjo v malo hercegovsko mesto, nas je mestni župan, ki se po nekih čudnih jezikovnih pravilih imenuje tam doli pravzaprav „gradonačelnik“, še dosti dobro spravil pod streho. Stotnijski poveljniki so dobili za tiste kraje prav čedna stanovanja, batalijonski štab kar celo hišo; tudi drugi častniki se niso mogli pritoževati, čeprav je takim gospodom težko ustreči. Moštvo samo smo spravili v veliko, svetlo in zračno poslopje „duhanske uprave“.

Stotnik Martinek, veseljaški češki Nemeč, si je mel velike, z rdečimi kocinami porastle roke in se je smejal:

„Tu si pa kar šatore postavimo, kakor pravi tisti svetopisemski jud! Mi in moštvo, vsi smo krasno nastanjeni, a vino je tukaj kakor vesela pesem, in ženske so kakor dobro jutro v cvetočem vrtu! — Gospodje, tu bi ostal rad malo dlje. Boga mi!“

„Odkod pa veš že toliko, stari grešnik?“

„Brate, v krčmici tik svojega stanovanja sem poskušal vino. Več vrst. Stregli sta mi domači goski, dva prav lepo razcvetajoča se popka, s pomočjo zelo brhke in nič odljudne mamice, ki še dosti dobro govori nemško in prav rada. Stanujem pri učiteljici. Ali o njej nobene besede, predno ne doživim z njo poštenega romana.“

„Svoje stvari si torej gotov: Pod streho eno, pred pragom tri?“

„Samo malo odloga mi dajte, gospodje!“

Lahkoživi častnik je tresnil s petami in je hitel za nadaljnjimi pozyedovanji.

Tudi mi smo se napotili na ogleda.

Mesto se vzpenja ob skalnatem griču, s katerega prežeče strmi stara trdnjavnica. Ulice so strme, nepravilne, ozke in razrvane. Hišice so večinoma nizke in zanemarjene. Nekatere imajo z gostimi rešetkami zapazena okna; za njimi se zamikajo in hihetajo haremske ženske. Pred vsakim pragom se valjata lenoba in revščina.

Starci nas molče pozdravljajo in temno gledajo predse; starke obračajo hrbet, mlade, žene in dekleta, nas zvedavo ogledujejo, kakor je to ženska navada povsod; otroci — bežijo pred nami.

Učiteljica Ljubica je stala pred hišo in se nam je smehljala, čeprav se nismo brigali za tako razločni pozdrav. Mlada ženska je bila in strašno suha. Do takrat še nisem videl tako suhe ženske. Pa drugače ni bila grda. Obrazek bi bil lahko prav čeden, če bi bil nekoliko, vsaj nekoliko mesnat. Ampak potem bi bile najbrž izgubile svoj čudoviti čar njene velike, temne in iskrece se oči.

Ko sem tako mislil, sem se nehote ozrl. Še je stala tam in je gledala za nami. Morda se mi je samo zdelo, ker sem mislil, da mi je nalahko prikimala? —

Pri kosilu nam je stotnik Martinek glasno opisoval razmere, kakor jih je bil dognal.

„Tole čašo“, je grmel, „izpijem na čast in slavo modre naše vlade, ki je tem divjakom tukaj vcepila tako krasno in ponižno spoštovanje do nemškega jezika! Ti šele napol ljudje, ki jim še zmerom raste nekoliko repka tam, kjer hrbet izgublja svoje salonsko ime, znajo ali vsaj razumejo skoraj vsi nemško! In kako so srečni, če morejo pokazati znanje našega mogočnega jezika! Kar oči se jim svetijo; ženske dobesedno tekajo za teboj in se ti prikupujejo s svojim, nekoliko čudno naglaševanim čebljanjem! In vse so lepe, stasite in močne kakor huzarji! Moških ni doma; na fronti so ali kako drugače pri vojakih. Mislim, da smo prišli k tem tako dolgo postečim se ženskam kakor izprošen blagoslov iz neba.“

„Gospodje“, se je oglasil starejši nadporočnik Bogunović, „ne bi bilo prav, če bi ves narod sodili tako, kakor stotnik Martinek opisuje nekatere spridene prismode, če jih je res toliko tukaj!“

„Le glej ga, panslavista, se že boji za svoj mili narod, da ne bi jaz s svojo nemško krvjo poplemenitil tega zanikarnega rodu!“

„Mene pa zanima samo tvoja učiteljica,“ je sosod obrnil neprijetni pogovor v drugo smer.

„Ha-ha-ha! Mene tudi. Resnično, resnično vam povem, da bo še danes z menoj v domačem raji! Ko sem bil prišel prej malo domov, sem jo hotel objeti, pa sem samega sebe udaril po ramah, tako je suha; ali iskra kakor mlada kobila! Kar govoriti ni mogla, tako se je zahavala!“

„Beži, kaj bi s tako strigalico!“

„Strašno mi je podkurila. Zanima me že zaradi spremembe.“

„De gustibus...“

„Prav, prav; ali moj okus me dozdaj ni varal še nikoli.“

„Kaj si še videl?“

„Na pošti je plavolasa, kodrava muca.“

„Ki praska?“

„Nikakor! Prava Evropejka, prosim, nemška gospodična; Štajerka menda.“

„Potem njeno nemštvo morda ne bo prav pristno,“ je ugovarjal Bogunovič.

„No, dala mi je svoj naslov. Ali se ne piše popolnoma nemško? Le poglej!“

Na listku je stalo: Brunhilde Potschiwauschegg.

„Saj sem rekel!“ se je smejal Bogunovič.

„V glavni prodajalni duhana“, se je umikal Martinek, „sem dobil drugo mucu: črna kakor sam peklenšček, ali plemenska. Jezik jo izdaja, da je Madžarka, lice pa, da je Rebeka.“

„No, to moraš prepustiti našemu mlademu kadetu. On edini bi ji bil morda še kos.“

„Roke stran! Če dolgo ostanemo tukaj, me ne skrbi, da ne bi mogel sam opraviti.“

„Podjeten mož: vse je že videl, vse pozna, vse bi rad sam imel!“ so se smejali tovariši.

„Spotoma sem se seznanil z nekaterimi gospodi z davkarije in s sodnije. Dva med njimi sta moja rojaka, češka Nemca, eden je Madžar, eden sin Libušin. Zvečer se dobimo v oni moji krčmici.“

* * *

Ko smo se po strašni solnčni žegi takole proti večeru zgrinjali v mesto z bližnjih brd, kjer smo gradili okope in utrdbe, in smo se krepčali pred Martinekovo krčnico, je zmerom pritekla k nam učiteljica Ljubica. Brez sramu se je stiskala k hitro pijanemu Martineku, po domače ga je vlekla za rdeče brke in ga je dražila:

„Možek moj, ali grizeš?“

„Tukaj me vprašaš — čakaj vsaj do večera!“ se je dedec glasno odrezal in jo je vzel na kolena.

Ljubica je trepetala. Ona mu je privijala kakor mačica, ki se boji, da bi bilo milovanje prekratko.

V zadregi smo se presedali in nismo vedeli, ali bi se mu smejali ali jezili, ker smo jima tako malo, da kar vpričo nas silita drug v drugega.

Gospodična se mu je zibala na kolenih in je polglasno pela razne nemške popevke, ki niso bile najbolj izbrane vsebine. Predrzo je gledala po nas in je nemškutila tudi s takimi častniki, ki niso bili prav zmožni nemškega jezika.

Bradat črnovojniški poročnik se nagne k meni:

„Kaj se vam zdi? Grdo, ne?“

„Izraz ni točen. Jaz bi dejal, da to niti ni več posledica vojne psihoze, marveč je že bolezen ali pa popolna propalost. Le pomisli: učiteljica, mlado dekle — pa tale naduti pijanec! In vpricho vseh!“

„V vseh deželah smo videli mnogo podobnih stvari.“

„To že. Ali med sto takimi slučajji jih je bilo osemdeset zaradi revščine, zaradi kruha, ki ga ima v teh časih civilno prebivavstvo po nekaterih krajih tako malo.“

„Ta tukaj se ne meče v blato zaradi pomanjkanja. Zaslužek je res majhen, prav sramotno majhen; ali samico že preživlja.“

„Seveda. Saj vemo, da vsak večer napaja doma Martineka, ki nikoli ničesar nima in že naprej vse zapije, kar mu ostane, ko odrine za razne alimente.“

„Škoda ze dekle, da je tako izprijeno in prismojeno.“

Ljubica se je razgrevala na Martinekovih kolenih in je že prepevala dvoumne nemške kvante, kakršne sem bil včasih slišal po dunajskih, tržaških ali graških nočnih kavarnah.

Predno smo odšli v obednico, je Martinek še stopil s svojo gospodinjjo domu, da se umije, kakor je dejal, pomembno mežikajoč z levim očesom.

„Šatore postavimo in tu ostanimo, gospodje, pravim še enkrat!“ se je bučno smejal, ko je prišel za nami.

In čeprav mu morda nihče ni odgovoril, nam je začel nazorno opisovati svojo domačo tiho srečo, da so se kosmate kvante kar kresale. Pred nami je strokovnjaško in do nagega slekel svojo prijateljico in jo obračal; oponašal je vse njene strastne kretnje in jih je belil z ocvirki, ki jih prenese samo vojašnično dvorišče ali — obednica objestnih in sitih častnikov kje daleč za fronto.

„Gospodje“, je vzkliknil nadporočnik Bogunović, „tudi jaz poznam neko tako povest!“

„Torej tudi ti, Brute?“ so se smejali.

„D'Annunzio je spisal dramo ‚Gioconda‘ in jo je posvetil lepim rokam svoje ljubice Eleonore Duse. Pozneje je spisal o njej grd, grd pamflet in je izdal strmečemu svetu vse intimnosti, ki mu jih je bila

prečustvena ženska kdaj nametala v svoji prevdani ljubezni. Svet je trdo obsodil početje tako brezvestnega pesnika. — Tega sem se namreč spomnil, ko sem ravnokar poslušal stotnika Martineka.“

„Tudi jaz“, se je muzal Martinek, „sem se domislil ljubke povestice, ko si me pretipaval in ščegetal tam, kjer me zaradi žensk in takih neumnosti ne srbi že dolgo nič več. — Glejte, mlad nadporočnik sem bil, ko so me bili premestili iz Inomosta k zbornemu poveljstvu v Dubrovnik. S seboj sem pripeljal tudi svojo ljubico, ki je bila rjula in vila roke, da se vtopi, če jo zapustim. Seveda sem se moral grdo zadolžiti, da sem si nabavil nekaj pohišstva in da sem njo opremil nekoliko bolje. Ali česa vsega ne bi storil mlad človek za svojo mehko ljubico! — Kaj je bilo? Predno je minilo pol leta, so jo imeli že vsi častniki močne garnizije! Jaz seveda nisem vedel ničesar; niti tega nisem opazil, kako strašno sem lezel v dolgove, ki me tarejo še dandanes. Ko sem nekoč imel v mestu nekaj opravka, sem si mislil: Po poljubček skočim! — Pri njej sem dobil znanega tovariša. S častnikom nisva imela dosti besed, češ, da o tem že še razpravljava.“

„Kaj si pa z njo napravil, srečni ljubček?“

„Kaj? Na kratko, vojaško! Počasi sem vzel revolver in sem ga napel. Vsa bleda je babnica padla na kolena in je začela s svojim ženskim orožjem. In dejal sem ji čisto mirno: ‚Gospodična, prosim, zberite hitro svoje stvari! Prav hitro, ker se bojim, da bom najkeseje v pol uri zdivjal!‘ O, če bi bil vsak vojak tako uren, kadar trobi ‚Alarm!‘ V nekaj minutah je bila gotova. ‚Tako‘, sem ukazal še zmerom z revolverjem v roki, ‚zdaj pa h gospodu nadporočniku!‘ Potem sem šel še sam in sem si poiskal dva tovariša, ki sem jima povedal, kako in kaj. Čudno se mi je zdelo, da nista bila prav nič iznenadena. Ta dva in oba nadporočnikova zastopnika so se potili nekaj dni, predno so zaslišali vse premnoge priče, ki sta jih predlagala nasprotnikova zastopnika. A kmalu sem videl, da storim najpametneje, če se izlepa pobotam. Ko sta mi moja zastopnika pokazala obširni zapisnik, me je bilo resnično sram; kajti videl sem, kako grdo in z vsemi me je ženska goljufala in kako nesramno je izdajala svojim ljubčkom vse prenežne intimnosti, ki jim človek podlega tako rad, če ljubi samo z neumnim srcem in ne s pošteno moško pametjo, ki mu jo je dal Bog, ko ga je postavil za poveljnika na zemlji in za gospodarja neumnih žensk! — No, Bogunović, ta je vredna d'Annunzia, ali ne?“

„Mislim, da smo govorili tudi o Ljubici.“

„Prijetelj, če bi to vedel, kar jaz vem, bi je ne branil. To naj ti zadostuje morda.“

„Utegne biti res!“ se je nasmehnil Bogunovič. „Saj mi je žal vsake besede, ki sem jo izgovoril za prismojeno žensko!“

Podobni pogovori so se ponavljali prav dostikrat.

O takih prilikah sva s ponosnim Bogunovičem vstala in sva šla „med ljudi“, kakor sva dejala. Obredla sva mestece, oblezla strmo in kamenito okolico in sva se pogovarjala s kmeti.

„Gospoda častnika, preskrbita mi lovsko puško, da se ubranim divjačine, ki mi dela škodo na polju!“ je naju prosil star mož.

„Nimamo lovskih pušk!“

„Orožnikom zapovejta, da nam jih vrnejo, kar so nam jih pobrali.“

„Res ne moreva.“

„Kako pa je to, da imajo gospodje s sodnije in z davkarije vsak svojo puško?“

„Tega ne veva.“

„Dà, gospodi je vse dovoljeno!“

Po stezi med ogradami sta šla dva sodnijska gospoda s puško na rami nad jerebice in zajce.

Starèc je izpod naježenih obrvi srdito gledal za njima, na naju se pa še ozrl ni več.

Ko sva se vračala, se tovariš domisli:

„Stopiva malo na sodnijo. Ura je polštirih.“

„Kolikor vem jaz, tu niso prav natančni z uradnimi urami.“

„Pojdiva, da vidiva!“

V sodniji so ob steni na hodniku po turško čepeli kmetje in kmetice, topo so gledali predse pa cigarete so kadili.

„Kaj delate tu?“ jih je ogovoril Bogunovič.

Ženske so poskočile, moški so molče in leno občepeli, le tisti, ki nama je bil najbližji, se je lenobno dvignil in se je z nepopisno malomarno kretnjo dotaknil ogromnega in nekaznega turbana:

„Poklicali so nas, a zdaj čakamo, da nas zaslišijo.“

„Ali že dolgo čakate?“

„Od desete ure včeraj dopoldne.“

„Pa še niste prišli na vrsto?“

„Gospodje menda nimajo časa.“ —

Poznala sva nekega uradnika, k temu sva šla.

Gospod je slonel ob mizi, črno kavo je srebal in čibuk je vlekel. Uslužno je skočil in je naju začel siliti z dišečimi cigaretami in s kavo.

„Tu zunaj imate dosti strank, kakor sva videla.“

„Dà, naj čakajo; čas imajo.“

„Ali se vam ne zdi, da je škoda časa, ki ga izgubijo?“

„Kaj vejo ti lenuharji o vrednosti časa!“

„Pa vendar. Morda kdo že dolgo, predolgo čaka?“

„I em bolje! Drugič vsaj premisli, predno nas pride spet nadlegovat s svojimi čenčami!“

„V kakih zadevah pa prihajajo največ?“

„Pritožujejo se, da ne dobivajo državnih podpor za može in sinove, ki so pri vojakih.“

„Kako je to mogoče?“

„I, vaški načelnik in orožniki...“

„Že vem!“

„Seveda. Ti lenuharski kmetje so strašno pogoltni. Nikomur ne privoščijo drobtinice. Potem se pa pritožujejo.“

Spotoma je tovariš vzdihnil:

„Prave ruske razmere!“

„V Galiciji sem videl še hujše stvari. Pa tudi tu doli me nič več ne preseneti.“

(Dalje prihodnjič)

FRANJO ROŠ:

ŽIVLJENJE.

Naša telesa posoda so večni sili,
ki je nalila svoj živi ogenj v nas
in si je sama dala visoki ukaz:
sebi goreti, živeti ob lastni sili.

V večnost rodi in ruši svoja dela,
dobe naše. Rodi in ruši nas,
ki smo ji samo mimogrede izraz,
in je v nas svoj zastrti obraz zajela.

V sanjah in slutnjah spočeli smo gladno hotenje,
hočemo ciljev, iščemo poti pot,
dvigamo se in klonemo sredi zablod.
Preko nas gre večnih svobod življenje.

*Kaj ste rekli?
Ludo, 23/6*

FRANCE VEBER:

BERGSONOVA TEORIJA SMEŠNEGA.

(Dalje.)

II. Bergsonova analiza posameznih vrst smešnega.

A. Komika v obliki, potezi in premikanju človeškega telesa.

Opozarjajoč na smešnost nekih grbavcev (bossus), postavi Bergson za komiko v obliki telesa po kratkem uvodu čisto ex definitione tole formulo: Peut devenir comique toute difformité qu'une personne bien conformée arriverait à contrefaire. Smešna more torej postati vsaka pohabljenost, ki bi jo lahko posnemal normalno razvit človek. Ali se ne zdi grbavec kakor človek, ki se le slabo drži? Njegov hrbet je pač le ostal skrivljen. Zaradi protivnosti materije, zaradi odrevenelosti (par raideur) se ga je navzela ta slaba navada. Tudi obraz bo torej komičen, če nas spomni na neko otopelost, rekel bi sesedenost v splošnem toku in gibčnosti obraznih potez. Vsak karakterističen, bodisi lep, bodisi grd obraz se ne da izčrpati, nudeč vedno novih vtisov, dočim komičen izraz ne obeta več, nego neposredno daje. C'est une grimace unique et définitive. Vsa duševnost človeka je v teh črtah nekako okamenela. In katerikoli obraz je tem smešnejši, čim bolj zbuja v nas idejo nekega enostavno mehanskega dogajanja (l'idée de quelque action simple, mécanique, ...), v katerem se ne more izgubiti vsa osebnost. Tudi fizijognomijo delata torej smešno le neki avtomatizem in otrpelost (automatisme, raideur), na zadnje odsotnost duha, oziroma *popolna raztresenost* (distraktion fondamentale), kažoča, da se izgublja duša v čisto mehničnem dogajanju. V tem smislu je treba razlagati tudi bistvo karikature, ki je torej neka otopelost duha kažoča spaka (grimace). Ker moremo duševnost, ki se javlja v vsej svoji gibčnosti v materiji, nazivati nežnost (grâce), je smešnost kot mehaniziranje duševnosti nasprotje nežnosti, ne pa lepote: Il est plutôt raideur que laideur.

Mislim, da mi ni treba tratiti mnogo besed, ki naj pokažejo znanstveno praznoto tega simbolizma. Prvič se mi zdi sploh skrajno neaktivo in k temu še v znanstvenem pogledu nemetodično, jemati za

izhodni primer, ki naj pojasnjuje vse drugo, gotove vrste telesne pohabljenosti. Kateri, za smešnost vsake vrste še tako dovzetni osebi, ki je le kolikor toliko normalnega duha, se bo zdel grbav človek smešen, ker je — grbav? In kako more Bergson govoriti tukaj o nekem avtomatizmu duševnosti, ko priča že vsakdanja izkušnja o tem, da se najde tolikrat ravno med grbavci najrazvitejša duševnost, in sicer čisto intelektualna kakor čustvena! Semkaj spadajo tudi n. pr. grbavi „dvorni norci“ prejšnjih stoletij, grbavi junaki globokih žaloiger, ki se jim ne more nihče smejati, itd. Vsekako pa sledi iz tega, da se nobena telesna pohabljenost (skrivljen hrbet, dolg nos, dolge roke in kratke noge ali narobe itd.), ki bi za kakega zlovoljnega poredneža morda vendar prišla v poštev kot slučaj telesno-oblikovne smešnosti, kot taka ne more smatrati za znak duševne otopelosti od te pohabljenosti prizadete osebe. Če bi mi pa Bergson morda oporekel, da tu ne gre za duševnost osebe, ki je nositeljica dotične telesne pohabljenosti, temveč le za duševnost, ki se manifestira v dotični telesni anomaliji (skrivljenem hrbtu, dolgem nosu ...) kot taki, odvrnem: Bergson sam izvaja, da je obraz tem smešnejši, čim bolj zbuja v nas l'idée de quelque action simple, mécanique, où la personnalité serait absorbée à tout jamais, torej idejo čisto mehničnega dogajanja, ki ne more absorbirati vse osebnosti. Kako pa naj ločimo od osebnosti, ki je telesno pohabljena, še neko (mehanizirano) osebnost, n. pr. skrivljenega hrbta, dolgega nosa itd.? Ravno tako prazno besedičenje brez vsake znanstvene vrednosti pa se mora našemu avtorju očitati tudi tedaj, če govori tukaj brez ozira na osebnost o neki avtomatizirani duševnosti — skrivljenega hrbta, predolгих nosov, rok itd. Proti vsemu temu govori pa še izrecno vsa tozadevna najvsakdanjejša izkušnja. Mi vsi se gotovo večkrat smejemo predolgemu nosu, velikanski glavi itd.; v vseh teh in podobnih slučajih pa gotovo prav nič ne mislimo na neki duševni avtomatizem, ki bi se naj pojavljal v dotičnih komičnih tvorbah, kar pa bi bilo neobhodno potrebno, da je Bergsonova teorija prava. V vseh teh slučajih se lahko smeje tudi otrok, ki sploh še nima nobenega pojma mehnične otopelosti. Vsaka analiza smešnega bo pa le tedaj znanstvena in uspešna, če vpošteva v resnici to in le to, kar se da ugotoviti pri vsakem doživljanju smešnosti — bodisi kot moment tega doživljanja samega, bodisi kot njegov neobhodni predpogoj, ne pa tedaj, če izvaja kakor Bergsonova, bistvo smešnega iz premis, ki nimajo na sebi nobene znanstvene vrednosti in ki jih poleg tega tudi vsakdanja izkušnja ne potrjuje. Da, vsa tozadevna vsakdanja izkušnja tem premisam, če vidim prav, naravnost nasprotuje: tisti, ki bi po načinu pesnika v resnici v

omenjene „smešne“ telesne tvorbe začel polagati neko duševnost in gledati prve kot neko vtelesenje te duševnosti, tisti bi vsaj za časa tega (torej Bergsonskega) polaganja in gledanja gotovo ne dojel ravno — „smešnosti“ dotičnih tvorb; o tem se lahko vsak sam prepriča, če se napram omenjenim telesnim oblikam skuša postaviti na stališče takega „čustvovanja“. Poleg vsega tega pa se vsiljuje že tukaj prašanje, kaj si naj pravzaprav mislimo pod „avtomatizmom“ ali „mehanizmom“ duševnosti. Bergson tolmači ta pojem po analogiji mehanizma zunanje, fizične narave. Duševna ali psihična realnost pa ni fizična, očitujoč vzporečno s tem na vsej črti tudi specifično svoje, nefizikalne zakone, ki jih je odkrila in še odkriva moderna eksaktna psihologija, n. pr. zakone pažnje, spomina, vaje, motivacije itd. Če pa kaže vsa duševnost, torej tudi ona, ki odgovarja dojemanju smešnega, kot svojevrstna realnost tudi čisto svojevrstno zakonitost, ki omogoča od fizijologije bistveno različno vedo, namreč psihologijo, kak smisel ima tedaj, prenašati zakone fizikalnega sveta na duševnost, oziroma razlagati neke duševne pojave po analogijah iz fizične narave: Bergsonov avtomatizem duševnosti, ki mu služi kot glavno in edino izhodišče, stoji v ostrem nasprotju z onim tokom moderne znanosti, ki se kaže v absolutni avtonomiji moderne fizijologije na eni in psihologije na drugi strani. Zato ne morem od nobene strani priznati pravilnosti Bergsonovih dosedanjih podrobnih izvajanj, ki torej v resnici stoje in padejo z njegovo v prejšnjem odstavku orisano „vodilno mislijo“: smešna je mehanizirana duševnost. —

Isto pa velja tem bolj o naslednjem „zakonu“, ki se tiče komike v premikanju in potezah človeškega telesa in ki „se sicer da brez vsega izpeljati že iz zgorajšnjih razmišljanj“. Ta od Bergsona (morda iz zadnjega razloga) zopet čisto ex definitione postavljen zakon se glasi: *Les attitudes, gestes et mouvements du corps humain sont risibles dans l'exacte mesure où ce corps nous fait penser à une simple mécanique.* Lege, poteze in gibanja človeškega telesa so torej prav v toliko smešna, v kolikor nas spominjajo pri tem ta telesa prostega mehanizma. Za splošni dokaz tega zakona navaja Bergson troje primerov. Prvič navaja vedenje in poteze govornikov, ki se medsebojno prepirajo. Poteza naj sledi „fundamentalnemu zakonu življenja“, *qui est de ne se répéter jamais!* Temu življenjskemu zakonu, nikdar se ponavljati, pa očitvidno nasprotuje vedenje naših govornikov, kjer se v perijodičnih presledkih vedno ponavlja isto premikanje rok in glav. Tudi tu se torej smejemo, ker vidimo pred seboj mehanično poslušajoče avtomate. „To ni več življenje, to je avtomatizem, zasidran v življenju in posnemajoč življenje.“

To pa je smešnost. " Iz istega razloga pa postane — to je drug Bergsonov primer — vsaka poteza, ki ne kaže na sebi nič smešnega, takoj smešna, če jo kdo drug posnema. Tudi tukaj imamo pred seboj ponavljanje, in posnemanje neke poteze dela to-le zato smešno, ker pokaže na njej neki avtomatičen, t. j. protizivljenjski moment: da se ta poteza pokori zakonu življenja, bi se ne dala posnemati. Smešnost tega posnemanja bo seveda tem večja, če se zadnje še strne z že na sebi čisto mehanskimi načini, n. pr. z neprestanim (fingiranim) žaganjem lesa, udarjanjem s kladivom itd., s čini torej, ki že na sebi obračajo pozornost le na neki mehanizem. Kot tretji primer pa služi Bergsonu tista znana uganka v Pascalovih „Pensées“, da postane dvojica sličnih obrazov, izmed katerih ni záse noben smešen, ravno na podlagi te sličnosti smešna. Tudi to dejstvo sloni zopet le na ponavljanju dotičnih potez: *C'est que la vie bien vivante ne devrait jamais se répéter.* Pravo, živo življenje ne kaže nobenega ponavljanja. Zato tiči tudi za sličnimi, t. j. ponavljajočimi se obrazi neki protizivljenjski mehanizem, ki daje tem obrazom značaj industrijskih fabrikatov in je edini vzrok našemu smehu: *Cet infléchissement de la vie dans la direction de la mécanique est ici la vraie cause du rire.* — Ko je Bergson na podlagi teh trojnih primerov utrdil svojo glavno izhodno tezo, prehaja k sličnim pojavom na odru in razlaga kratko na isti način, zakaj se smejemo, kadar nastopi cela vrsta v vsem si podobnih oseb, ki v koraku prihajajo, na udarec skačejo, plešejo, se enako kretajo itd., zakaj, kadar se perijodično ponavljajo iste besede in situacije, na simetričen način zamenjavajo razne vloge itd. Bistvo veseloigre obstoji torej — Bergson meri tukaj izrecno na svoja poznejša izvajanja — morda v tem, da pokaže življenjske dogodke v neki mehanični razporedbi pri vsej verjetnosti, t. j. življenjski dozdevnosti teh dejanj. (... l'art du vaudevilliste étant peut-être de nous présenter une articulation visiblement mécanique d'événements humains tout en leur conservant l'aspect extérieur de la vraisemblance, c'est-à-dire la souplesse apparente de la vie.) Tudi smešnost dogodkov na odru izvira torej le iz mehanizma, kažočega se v njih protizivljenjskem ponavljanju.

Vidi se, da je Bergson tukaj prvič poskusil tudi neki dokaz za dvoje svojih dosedanjih tez, s svojim zakonom namreč, da pravo življenje ne pozna nobenega ponavljanja, oziroma, da je tukaj vsako ponavljanje znak nekega protizivljenjskega, mehanskega avtomatizma. Kdor le nekaj pozna Bergsona, ve, da igra ta zakon kardinalno vlogo v vsej njegovi filozofiji sploh; nikjer pa ni podal Bergson še posebnega

dokaza za ta svoj zakon in ga tudi ni mogel, a, ker je prav lahko pokazati, da ta „zakon“ bistvu življenja, t. j. duševnosti naravnost nasprotuje, oziroma da bi salva veritate tega zakona bil vsak razvoj kake le kolikor toliko višje duševnosti v naprej izključen. Za primer navajam le dandanes vsakemu začetniku v psihologiji znane zakone reproduktivne asocijacije predstav, spomina in vaje. Med najvažnejše asocijacijske zakone spada n. pr. zakon zaporednega obnovega so-nastopanja predstav, ki so se bile iz katerihkoli razlogov že prej večkrat pojavile v istem časovnem redu. Ker se izkušnjiški veže n. pr. občutek bliska tolikrat z občutkom groma, gledanje nekega pašnika z videnjem pastirja, duh po karbolu z obvezanimi ranami itd., doživljamo pri drugih prilikah, kadar bi na podlagi takozvanih zunanjih dražljajev moglo priti le do predstav n. p. bliska, pašnika, karbola itd., tolikrat ob enem v istem časovnem redu n. pr. predstavo groma, pastirja, obvezanih ran itd. Neprecenljiva važnost te zakonitosti za ves razvoj duševnosti je na prvi pogled jasna, saj moremo na zadnje le na podlagi tega zakona, če vidimo, da se je stemnilo nebo, da pada dež, da je semafor na to ali ono stran postavljen itd., sklepati, n. pr. da je blizu vihar, da bo dobra letina, da pride vlak itd. Kar velja za „gledanje“, velja seveda tudi za „slišanje“, „vohanje“, „tipanje“ itd., tako da je splošno reči: le na podlagi omenjenega in ostalih asocijacijskih zakonov moremo doznati tudi to, kar je še skrito in nevidljivo, česar še ni, ker leži v bodočnosti, le na podlagi teh zakonov moremo skleniti v neko organično celoto vse to, kar nam je v sedanjem trenutku dano le v smislu nekih poedinih fragmentov. In vendar slone vsi ti zakoni na zakonitem ponavljanju istih ali sličnih doživljajev neke osebe! Isto velja tudi za spomin. Spomin na včerajšnjo gledališko uprizoritev, na neki prejšnji izlet, na mlada leta itd. predpostavlja brezpogojno neko ponovno predstavljanje dotične dvorane, oseb, besed, petja, gest..., dotične pokrajine, vremena, gore, naporov..., domače hiše, bratov in sester, že davno morda umrlih tovarišev, vaške lipe... itd. in vsi zakoni spomina, ki mi jih tukaj ni treba natančneje razvijati, slone na zadnje na takem ponavljanju istih ali sličnih doživljajev. Kdo pa more dvomiti o neprecenljivi važnosti spomina za razvoj vse duševnosti? Da nimamo spomina, bi stala naša duševnost še na nižji stopnji nego življenje marsikatero živali, tekoč enostavno naprej od občutka do občutka brez vsake nadaljnje in izkušnjiški neovrgljive vezi preteklosti s sedanostjo in bodočnostjo, brez vsake enotnosti naše zavesti in brez vseh na tej enotnosti slonečih višjih duševnih aktov, n. pr. vseh onih

doživljajev, ki jih predpostavljajo specifično človeški kulturni činitelji kakor znanost, umetnost in religija; brez spomina, torej brez zakonitega ponavljanja raznih doživljajev bi v hipu prenehal vsak „razvoj“ duševnosti in s tem tudi vsaka „zgodovina“. Morda najjasneje pa se pokaže vse to pri psihološko nedvornem dejstvu vaje, ki obstoji splošno — posameznih zakonov mi tudi tukaj ni treba navajati — v tem, da postajajo isti doživljaji in duševni čini ravno na podlagi čestega ponavljanja vedno popolnejši. Ta izpopolnitev more biti pri tem, kakor znano, celó trojna. Prvič se more tikati preciznosti ali natančnosti dotičnih duševnih aktov: ponovno opazovanje (predstavljanje) istih barv, premikanj, prostornih količin... ponovno poslušanje istih glasov, intervalov, melodij..., ponovno pokušanje istih vin, likerjev, sladkorjev... itd. omogoči n. pr. vedno natančnejše razlikovanje med dotičnimi barvami..., glasovi..., vini... itd. Opetovano ponavljanje doživljajev in duševnih činov pospešuje drugič brzino njih aktualiziranja v določenem slučaju: na tej zakonitosti sloni n. pr. vedno hitrejša branje, mišljenje, telovadenje... učenca, ki se vse to pridno „uči“, t. j. često ponavlja doživljaje in duševne čine, odgovarjajoče branju (predstave črk, „pomenske“ doživljaje...), mišljenju (misli, sklepanja...), telovadbi (občutke napora, lege, „v sklepih, mišicah“, volja...). Slednjič pa se s pogostim ponavljanjem naša duševnost tudi po svojem predmetnem obsegu bistveno širi: Kdor isti predmet ponovno opazuje, posluša..., bo našel na njem vedno večje število prej neopaženih posebnosti, kdor neko dejanje večkrat ponavlja, bo trčil na vedno večje število okoliščin, ki jih mora pri tem vpoštevati itd. Na podlagi te trojne izpopolnitve (preciznosti, brzine, razširjenja) pa postajajo vsi duševni akti tam, kjer naj služijo določenim smotrom, z opetovanim ponavljanjem obenem vedno pravilnejši, oziroma pripravnejši za dosego smotrov, t. j. taki, da omogočijo vedno intenzivnejše duševno delo z vedno manjšim naporom in z vedno manjšimi pogreški. Iz tega si lahko vsakdo sam izvede pomen, ki gre vaji, torej zopet zakonitemu ponavljanju duševnih aktov za razvoj naše duševnosti: tudi brez vaje bi ostal ta razvoj na najnižji stopnji.

(Dalje prihodnjič.)

IVAN ALBREHT:

TOMIJEVE TINE MLADA LETA.

(Dalje.)

Zamolkel udarec je padel nekam — Tini je zadrhtela, ko je čula, da je oče zaklel.

„Golazen,“ je zarjula v kuhinji mati in dekle je vedelo, da je padlo po njej.

V brezizrazni bojazni se je stisnilo k vratom, a si jih ni upalo odpreti. Pepelnato v obraz je prisluškovalo in je čakalo. Pomagalo si je z edino otroško pomočjo — s solzami.

„Nič več s teboj pod eno streho,“ je zapretila v kuhinji mati.

„Le pojdi — kamor te je zmeraj vleklo,“ je rohnel oče in je bil ob mizo, da je žvenketalo posodje.

„Na vsak prst bi bila imela lahko deset takih kot si ti —“

„Na papirju,“ se je zarežal Tomi s tako groznim glasom, da je zatrepetala Tini kakor šiba na vodi. Razumela ni ničesar, samo krik ji je povzročal bolečine. Spomnila se je na tistega Turka, ki je v Šent Janžu sekal Marijo in na tisto gorečo ptico, ki je nekoč zanetila Reberje... Vsega hudega se je domislila in vse hudo se ji je zdelo, da je zdaj prišlo med očeta in mater. Vajena je bila malih prerekanj — trenutkov, ko završi po hiši kakor huda ura, a kaj takega še ni čula kot nocoj. Zato je vstajala njena domišljija in je prizivala take podobne, da se ji je oznojilo čelo. Spomnila se je stare matere, ki je umrla pred dobrim pol letom. Tisto voščeno in mrzlo —

„Mama,“ je kriknila, ko se ji je zazdelo, da je padlo vnovič. Med jokom je odprla vrata in se je skrčila k tlom. Matilda je ležala na tleh in Tomi jo je tiščal k tlom.

Tini je omahnila k njima in puškar se je prestrašil. Hotel je zagrabiti proti dekletu, a roka je omahnila kakor mrtva. Hipoma ni videl pred seboj nič drugega nego otrokove orošene oči in ni čul ničesar drugega kakor njegov jok. Vstalo je v njem tako, da ni vedel, kam bi se ozrl in kaj bi začel.

„Beži,“ je hotel zakriti otroku grozoto, toda dete ni ubogalo. Ozrl se je na ženo in se je zastudil samemu sebi.

„Fej“, se je dvignil naglo in odšel v noč. Kamor se je ozrl, je ugle-
dal mater in dete. Njuna nema govoriča je nenadoma dobila moč nad
ljubosumjem. In puškar je ubežal v beznico, da bi jo utopil.

Kakor obsojenec je šel od Sv. Jožefa proti Reberjam: Težke noge,
težke misli in kljuvanje v glavi. Misлил je naprej in nazaj, nazaj na
tiste ure, ko je delal z dekletom načrte za bodoče dni. Takrat je zaslužil
štiri krome v tednu — a moči je bilo v njem! Govoril je radostno — vse
iz srca v srce — in s trdom in z dolgovi sta si postavila malo kočó...
Moj Bog, kakšno veselje je bilo tedaj, baš malo prej, predno je prišla
Tini! Potem pa nič več — za čudo krščeno — nikamor več ni hotelo
iti! Več je zaslužil, več je porabil! Obresti, deca, žena...

Puškar Tomi je stisnil pesti. Noč je bila svetla in prijazna — toplo
je zavabil tupatam veter, da so se zganile visoke trave ob cesti na
travniku.

„Krivica,“ je zamomljal Tomi in se je ozrl v zvezde — „vse je
sama krivica na svetu!“

Pogledal je po trgu. Prav tam doli ob robu so stali visoki dimniki
— kakor iz pošastnih žrel se je valil dim iz njih. Dolge, ozke in uma-
zane cunje so plavale pod nebo. Puškar pa je mislil na tiste ljudi, ki se
stezajo po mehkih divanih in imajo kožo kakor baršun. Svila jim šumi
nasproti, kadar stopijo k ženi — in deca se koplje v čipkah. Od jutra
do večera jim plešejo številke pred očmi in njihov ples jim privabi
zlata in srebra v izobilju.

„Prekleta ura,“ je pomislil na tisti hip, ko je bil obsojen v življenje.
Postal je, preiskal žepe in je stresel drobiž v oguljeno denarnico.

„Ena, dve, tri,“ je štel na prste merice, ki si jih sme privoščiti za
pozabljenje. Ko je uredil vse, je stopil v žganjarno.

V tesnem prosforu se je šopiril smrad. Delavci so rogovilili sem-
tertja in njihova govoriča je bila kakor hud prepir. Sajaste roke so
segale po umazanih steklenicah — tu, tam se je zasvetila pipa, cigara,
cigareteta. Med govoričo se je mešalo kašljanje in pljuvanje, pozdrav
bolezni in sestre smrti. Dvoje zakajenih petrolejk je za silo razsvetlje-
valo nič manj črne obraze. Debelušna ženska je stala pri točajnici. Na-
gubana golša ji je mahedrala na vsaki strani vratu, da so se konci
lic gubili v njej. Kadar je izpregovorila, je bil njen glas kakor zvok
počene strune.

Med gosti se je vrtela mastna natararica. Tobakov dim je pregrnil
njeno mladost, da je bila kakor neokretna voščena figura. Razmršeni
lasje so se ji usipali po čelu in po vratu, na vsaki strani vratu pa si je
že pripravila golša svoj sedež.

Tomi je sedel in dekle je stopilo k njemu tako, da se je dotaknilo s prsi njegovih ramen.

„Grenkega?“

„Le,“ je zagodrnjal puškar in je uščipnil dekle v stegno. „Pri meni je že tako in tako vse grenko!“

Natakarica se je zasmejala s širokim smehom, da se ji je stresla vsa prednja stran — in je odšla po zahtevano pijačo.

Tomi se je oziral po pivcih. Stari in sivi, vmes možje najboljših let in med njimi napol otroci — vse se je bratilo in je kovalo načrte za široke preosnove. Med njimi se je potikal bled možic, zabuhlega obraza in vodenosivih oči. Lasje trdi in umazanorjavi, mož sam pa vljuden, z nasmehom oblastno vdanega človeka. Puškar je za kratek čas pozabil na vse, kar se mu je pripetilo v pravkar minulih urah — in je z vedno večjo radovednostjo motril neznanca.

„Edini blagor na svetu je socialna demokracija,“ se je oglasil nekje delavec z zamoklim basom.

Med dolgo vrsto pritrjevanj se je zarežal še dokaj svež glas:

„Socialist je človek samo dotlej, dokler mu hodijo drugi po hrbtu!“

„Zuerst national, dann demokratisch — nicht wahr, meine Herren,“ je nenadoma zabesedičil tujec v splošno prerekanje. Oči so mu izstopile in plošaste roke so dokazovale z najrazličnejšimi kretnjami pravkar izgovorjeno trditev.

Delavstvo je odpiralo usta — nekaj mlajših je obstopilo govorečega in je strmelo vanj kakor v sladko vabo.

Tujec je govoril in iz gospodov so naposled nastali — bratje!

„Deutsche Lieb' und deutsche Treu', Brüder und Kameraden — das macht uns stark!“

Medtem je prinesla natakarica žganje.

„Kdo je to,“ je s pogledom pokazal Tomi na tujca.

„Gospod Müller pri davkariji — je šele prišel,“ je razlagala natakarica. „Je močno na nemško plat,“ je pristavila važno in s spoštovanjem.

Tomi je pokimal in je pil. Kri je zakipela in v srcu se je bratilo zaničevanje s sovraštvom. Ljubosumje — njegova trda črta — se je uprló proti tujcu.

„Žlobudranje,“ se je nagnil k delavcu, ki je sedel njemu najbliže.

„Denar jim diši, tem pešelinom, denar,“ je odvrnil nagovorjeni in si je s prsti počesal malce osivelo, v ostro pristriženo brado.

Tomi je bil vesel uspeha.

„Pusti naj nas — pa zaslužka naj nam dajo —“

„Eh, no! Gospodar in mi — to je kakor dan in noč,“ je menil sosed brez zanimanja.

Tomi je skomignil z rameni in se je okrenil drugam. Praznil je kupe — mero za mero — in vedno bolj ga je žgala jeza. Sam že ni vedel prav, kaj hoče — in pred očmi mu je plesalo — vse šemasto in našemljeno.

„Pustni torek,“ je godrnjal predse in oči so venomer iskale človeka, ki bi se mogel pomeniti ž njim. V tem je začul kakor v polspanju, da snujejo ljudje nekako društvo. Ozrl se je na desno in na levo in je zapazil z nevoljo, da je ostal sam za mizo. V skrbeh, da zaostane, se je pomešal med gručo.

Društvo je bilo že napol ustanovljeno. Nekaka zasebna zaveza, klub „zur Förderung der deutschen Sprache und Kultur“.

Baš so bili v zadregi za zastopnika pri Sv. Jožefu, ko je pristopil Tomi. Ko je razložil, zakaj gre, se je ponudil:

„Dös übernim i!“

Gospod Müller je dvignil glavo in je pozdravil puškarja z očmi.

„Das ist — — —?“ je vprašal naokrog.

„Gornik“, je odvrnil Tomi in se je preril bliže.

Müller je začel razlagati pravila kluba: nemška govornica v javnosti in doma, nemške knjige, nemška deca, nemško to in nemško ono, da je bil Tomi že več kot pijan. H koncu ga je potrepal Müller po rami in mu je pojasnjeval, da je to časten in vzvišen posel, ki zahteva ljudi — mož, celih mož! Treba je delati kakor mravlje.

„Natürlich nicht umsonst“, je dodal slednjič zaupno in prijateljsko, da je puškar pozabil vse misli o krivici na svetu. Potolažen in razigran je odšel pozno v noč iz pivnice...

Pred kočjo je postal. Kakor kij ga je težila glava in globoko nekje se je oglašalo očitaje. Pritisnil je na kljuko in je majaje obstal.

„Prekleti svet!“

Pogledal je proti nebu in je zaškrtnil z zobmi.

V veži mu je prišla žena nasproti. Napol oblečena, z razpuščenimi lasmi, drhteča in plaha — je stala pred njim kakor živa žrtev. V desnici je držala svečo, z levico je zakrivala prsi.

„Tončeta vije božjast — že vso noč,“ se ji je izvilo z grozo.

Puškar se je vzravnal. Hipoma ga je popustila pijanost in roki sta mu omahnili brez moči.

„Po zdravnika?“

Matilda je brez odgovora odprla duri v sobo. Roka se ji je tresla — vse misli so bile pokorne edinole materi.

„Poglej, kako trpi,“ je pokazala na posteljo. Ko pa je Tomi pristopil, je bilo dete mirno in že brez življenja.

„Kakor kazen,“ je pomislil na minuli večer. Pogledal je sinka in ženo:

„Zdaj ga nama ne bo treba rediti —“

Matilda je sklenila roki in je viknila:

„Tomi —“

V naslednjem hipu je slonela na njem, ga je prosila in rotila, a mož jo je čul kakor iz dalje. Sama nasprotja so prekipevala v njem — očitaneje je rodilo očitaneje in vrhu vsega dih smrti. To slednje, ki mu je udarilo v družino kakor blisk, ga je zadelo najhuje.

„Veš, Matilda — mi smo Nemci,“ je vrgel brez zveze.

Žena ga je pogledala skozi solze.

Tini, ki je videla in slišala vse, je razširila oči in je zajokala. Kakor z ognjenim železom zarisan, je ostal večer in vsa noč v njeni duši.

III.

To je bilo življenje — kakor na ražnju! Oče je hodil sklonjen in mrk, mati je molčala — a Tini je kipela v svojih slutnjah in pre-mišljevanjih. Včasih, ko se je zmračilo, se je stisnila v kot in je vsa trepetala od groze. Ves svet — to se pravi: Sv. Jožef in travniki proti Reberjam — vse to, kar je bilo prej zanjo lepo in solčno, je zadobilo senco tujega in neznanega. Groza je dihala v gozdu — z vsake veje in izpod vsakega drevesa se je režal strah. Kadar so legle večerne sence na gozd in na njive, si Tini ni več upala izpod strehe. Zagnila je okna in se je venomer ozirala okrog sebe. Kakor hitro se je zamislila v brezdelju, je začutila materino grčanje in očetove udarce. Bratec — majhen in droben — je ležal na postelji in se je vil in penil, da se ni upala ozreti tja. Velost starke je objela otroka in na obraz je dahnila voščeno-rumena barva. Mati ji je odkazovala mala dela, toda — kar je Tini prijela, ji je padlo iz rok.

„Neroda,“ se je hudovala mati in neredkokrat je občutilo dekle težo njenih rok. Udajalo se je vselej brez ugovora — nič smeha, nič joka; le sovražne poglede je vračala z enakimi —

„V jeseni pojdeš v šolo,“ jo je opozoril oče pri neki priliki — „glej, da se privadiš nemščini!“

Tini je pogledala in medli očesci sta se začudili — rekla pa ni ničesar. V najtišjih mislih svojega srca je želela očetu in materi — smrti —

„Āta tepe mamu, mama pa mene,“ je potožila Rokavčevi Sali, ki je bila ž njo istih let in njena edina prijateljica.

„Pri nas pa mama nosijo hlače,“ je odvrnila Sali samozavestno. „Tako,“ je pokazala z odločno kretnjo materino oblast — „in atej molče kakor miška!“

„Potem že,“ je vzdihnila Tini.

Sedeli sta v gozdu na starem parobku — vsaka kraj sebe precejšno vrečo z dračjem in z razno suhljadjo.

„Ali že znaš kaj nemškega,“ je vprašala Tini po kratkem premoru in se je poigravala z bosimi nogami.

„Saj sem Svovenja,“ je odvrnila družica.

„Pa v šoli,“ je poizvedovala Tini.

„Mama pravijo: Če je dobro naše delo in naš denar, naj bo še naš jezik,“ se je odrezala Sali zanosno. „Veš, moja mama so Kranjica.“

„Mi smo pa nemški, pravi atej,“ je razložila Gornikova z žalostjo. Dve debeli solzi sta iskali pota po njenih licih.

„Umrla bi rada,“ je potožila, ko je videla, da se je družica namrdnila pri zadnji novici. Sali pa je bila vesela in zdrava, polna razposajenosti in tistega ovzdušja, ki ga širijo tovarne in razmere pod njihovim vplivom.

„Jaz pa ne! Kadar bom velika, se poročim!“

Takoj na to je pripovedovala o porokah, o svatbenih slovesnostih in o podobnih rečeh — vse z resnostjo in naivnostjo otroka, gibajočega se v svetu, ki še nima prostora zanj. Tini je poslušala, je odpirala usta in oči — in ni vedela, kaj bi. V mislih je ugovarjala temu in zopet pritrjevala onemu, a na koncu je pripomnila glasno:

„Jaz pa ne bi mogla tako s tujim človekom —“

„Kako?“

Tini je pojasnjevala:

„Kar tako... Da bi ž njim jedla; da bi spala tam, kjer on,“ si je zakrila očesci — „in vse!“

„Saj so mama ravnotako,“ je pojasnila Sali z ugovorom.

„Mama — to je pa drugače! Z atejem bi že tudi jaz —. Pa še z atejem ne, ker tepe,“ je pomodrovala Tini.

Sali se je zasmejala na široko, da jo je zaboletlo v ustnih kotih.

„Ti noričica — ti še ne veš ničesar!“

(Dalje prihodnjič.)

MARIJA KMETOVA:

BREZ TAL.

(Dalje.)

„No, Helena, kako se ti zdi?“ me je vprašal Milan, ko sva izstopila iz gondole.

Ozrla sem se: hiše, palače, cerkve, kanali — in dejala sem:

„Nič.“

„Kako — nič?“

„Tako. — Vsa zmešana sem, kakor bi me slepila neka presvetla luč, kakor da nekaj ni v redu v meni.“

„To bo prešlo; to je od vožnje. Boš videla galerije slik, doževo palačo, muzeje, spomenike, prekrasne stavbe. Le pojdiva.“

Ali v meni ni bilo miru. Neka tajna sila me je tirala dalje in dalje po mestu, oči niso utegnile pogledati natančneje znamenitosti, noge so kar same hodile dalje in dalje — komaj da sem utegnila priti do sape. Še v hotel nisem marala, čeprav me je Milan kar vlekel vanj.

Hladno je bilo izpočetka, potem neskončno vroče, da me je palilo sohnče kakor ogenj. Milan me je silil v galerije slik, v muzeje, cerkve — a zaman. Kakor brezumna sem hitela pred Milanom, da me je komaj dohajal.

„Oglejva si vendar kaj!“ me je prosil.

„Ah, čemu — saj gledam!“

„Pa umetnost, zgodovina?“

„Me ne zanima.“

„Le kaj ti je!“

„Ne vem.“

In res — ne vem, še danes ne, kaj mi je bilo v Benetkah. Peljala sva se z gondolo do nekega otoka. Tiste bele rože krog vil, do opojnosti dehteči vrtovi, to mi je ostalo živo v spominu — in vesela množica. In prav nič ne vem, ne kako in ne kdaj je prešlo dopoldne, le to vem, da se mi je zdel Markov trg kakor dvorana, cerkev kakor muzej. — In šele v kavarni na Markovem trgu sem se oddehnila in bila toliko mirna, da sem utegnila sedeti. Pa to je bilo že pozno popoldne, že skoraj v mraku. Množica se je kar trla in valovila ob meni, godba

je igrala, čudno hreščeci, piskajoči in zmešani glasovi so plesali po ozračju, in v glavi se mi je zvrtilo, da sem hlasno požirala sladoleđ in kadila cigarete, drugo za drugo.

„Veš kaj, Helena“, je dejal Milan, „s teboj ne bi šel več v Benetke.“

„Ti je žal?“

„Ni mi žal — toda še enkrat ne bi hotel iti.“

„Drugič bi bila nemara pametnejša. Toda zdaj, jaz sama ne vem, ne razumem se. Ne smeš biti hud, Milan!“

„Saj nisem, Helena. Le neumno je to.“

„Morda je neumno, morda ni. To pa vem, da ni še nihče takole blodil po Benetkah — in še prvokrat! To bi mi zameril Baedeker, da si nisem ogledala ničesar — tako po predpisih, kot hoče on!“

Milana je zapuščala slaba volja, že se je smejal in dejal:

„No — to je bilo pač nekaj posebnega.“

Prav nič ne vem, kaj sva govorila, kako sva prebila še ves čas do polnoči, ko je odhajal parnik v Trst. Na parniku sem se za hip zavedla in sem dejala:

„Zdaj mi je pa žal po galerijah slik.“

„Prav ti je.“

Pa me je omamilo petje z mandolino. Kakor olje se je pretakalo po morju z obrežja do mene, in neštete lučke so švigale krog mene in neštete lučke so zrle vame iz mesta in se mi nasmehovale. Dražile so me. Sedela sem na krovu in kakor v omotici so brnele misli po glavi, nobena ni bila jasna, nobena pametna.

Slonela sem na Milanu in se tesno privila k njemu.

„Da si le ti — ti — pa je dobro, pa sem srečna.“

„Ah, ti dušica moja!“ In poljubil me je vroče.

„Boš vedno moj, Milan?“

Spet me je poljubil in dejal:

„Hvaležen sem ti za vse lepote, Helena. Lepo mi je s teboj.“

Zaprla sem oči in vse se je mešalo krog mene. Kmalu se je jela pregibati ladja, odšla sva v salon in pogledala sem Milana in se v hipu prestrašila, ker sem mislila, da je Jože. Pa sem spet videla pravi Milanov obraz — in spet Jožetov, in v glavi me je žgalo in groznica me je spreletavala.

Bila sem v Trstu. Tla so se gibala pod menoj; komaj sem prišla po stopnicah v Minino stanovanje; brez besede sem legla v posteljo in sem zaspala kakor ubita.

11.

Prebudila sem se in zagledala Mino. Precej časa sem zbirala misli, da sem se zavedla, kje sem. Sklonila sem se v postelji in prašala:

„Koliko je ura?“

„O, dobro jutro, Helena! No, naspala si se pač, ali ne? Že od jutra ležiš in pogledovala sem te že, če nisi mrtva.“

„Ali je že poldne?“

„Že štiri popoldne, Helena, štiri!“

„Ni mogoče! — Pa saj sem bila pošteno trudna.“

„No, kako je bilo?“ je vprašala Mina in pristopila k postelji.

„Kakor blodnje.“

„Saj mi je pravil Potočnik, in tako sem se smejala na tvoj račun! Le kaj ti je bilo!“

„Ne vem. — Zdajle, takole, če zaprem oči — pa vidim Benetke. Vidiš tam zlat mozaik kakor pravljica; ondi spet cela brajda rožnatih zvezd — in morje rož in rož. Pa spet steber kakor misel in park — in duh, ta duh! Akacije, glicinije, vrtnice! In tiste ženske! Zdelo se mi je, da niso iz takih snovi kakor me. Nekaj prefinjenega je v njih, esenca — in tiste črne, mehke rute, v katere so ogrnjene — kakor kipi! Gondole, da so iz porcelana, in gondolijerji — nekaj posebnega je v njih. — Palače — zdaj jih vidim — resne, modre in — žalostne. In to ščebetanje, ta govorica, te žive kretnje — in promenada na Markovem trgu! Kakor šampanjec.“

„Torej si vendar nekaj videla“, je povzela v smehu Mina.

„Takrat ne. Zdaj šele mi stopajo slike pred oči.“

„V notranjosti — pa nikjer?“

„Ne. Cemu?“

„Oh, Helena. To je smešno.“

„Nič ni res. To sem jaz.“

„Seveda — to si ti. Pa taka ne smeš biti!“

„To sem jaz. — Je Potočnik zelo utrujen?“

„Slabe volje je.“

„Gotovo zaradi mene, ki sem ga tako mrcvarila po tistih vročih ulicah in uličicah.“

O, ne zato.“

„Ne?“

V Mininem obrazu je bilo nekaj, kar me je zaskrbelo. Pogledala sem jo pozorneje in obrnila se je v stran.

„Zakaj je Milan nevoljen?“ sem dejala spet in v srcu me je nekaj speklo.

„No — dobil je pismo, da pride žena.“

Kakor blisk je šinila ostra bolečina preko čela.

„Kdaj?“

„Jutri zjutraj.“

„Jutri zjutraj“, sem ponovila monotono in sem legla.

Mina je odhitela iz sobe; gotovo me ni marala videti, da bi se bila razgalila v žalosti pred njo.

Bilo mi je, kakor bi me bil kdo udaril z betom po glavi.

„Milan, Milan“, sem ga klicala v ihtenju — a potem sem skočila iz postelje in se naglo oblekla.

Srce je drhtelo, roke so se mi tresle, vsa rdeča sem bila v obraz. Potrkala sem pri Milanu. Ni me bil slišal, zakaj niti glave ni dvignil, ko sem vstopila. Tiho sem šla do njega, ga poljubila na čelo in ga prijela za roke. Zdrznil se je, preplašeno me je pogledal:

„O, Helena!“

„Milan!“

„Še zdaj mi je na smeh, če se spomnim na tvoje Benetke. — Pa sedi, sedi!“

Sedla sem tik njega in mu gledala naravnost v oči. Kakor bi trenil, mu je potemnel obraz in zgubančil je čelo.

„Vem — Milan“, sem dejala tiho.

„Veš?“

Zavzdihnil je in stopil k oknu. Minila je minuta, pretekli sta dve — odhitela je tretja — četrta — še sva molčala. Zunaj je deževalo, šumelo je listje in topo je udarjal slap na kovinasto ploščo. V meni je bil led, in moje oči so morale biti vse motne, kakor pijane.

„Tako je, Helena, vidiš“, je dejal Milan in se žalostno nasmehnil.

„To proketo življenje“, je siknil in vrgel ogorek cigarete skozi okno. Naslonila sem se nazaj in sem zaprla oči. Rdeči kolobarji so plesali pred menoj.

„Sicer pa — čemu? Lepo je bilo — in dosti je to.“

Prisedel je k meni in me je objel krog pasu.

„Helena“, je govoril, „ne smeš biti žalostna! Vendar je lepo življenje, čeprav je proketo. Videl sem te, hvaležen sem življenju za to. Vedno boš v meni kot nekaj lepega — svetel spomin, ki bo gorel vse dni do konca. Helena, čuj, Helena, ne kloni glave! Ljubica še nekaj ur imava zase, čisto zase, ne zagreniva si jih! Helena, draga moja, ne smeš! Ne solz, duša, ne, ne!“

Vzel me je v naročje in mi govoril kakor otroku. Šele čez nekaj časa sem se bila umirila toliko, da sem vstala, sedla na stol in dejala: „Torej — konec?“

„Pa, Helena, saj veš!“

„Ne morem razumeti... Ne, nikoli — ne morem.“

„Ali kako hočeš? Moraš razumeti! Pozabila boš, videla se bova še. — Ali pa je najbolje, da me ne vidiš več, da odideš, če ne boš prenesla...“

„V Bukovico? Jožetu v naročje? Ha, ha, ha.“ — In kričeče sem se smejala in smejala.

„Helena, zakaj siliš z glavo skozi zid? Jaz ne vem, da ženske nočete razumeti teh stvari? Da ne veste, kdaj je konec? In saj si vendar morala vedeti to?“

„Ničesar nisem vedela.“

„Da pride konec?“

„Ne.“

„To je bilo neumno. Pa seveda — sama čustva so te. Ali tako ne moreš živeti!“

„Kako pa?“

„Kolikor mogoče brez čustev. Če pride — je prav; če ne pride — tudi prav. Če ni — ni; če je — je.“

„Hvala ti za nauk na pot. Ali to nisi ti, ki to govoriš.“

„Seveda sem.“

„Ne, ne in ne!“ sem skoro zavpila. „Ti si moj, samo moj! O, Milan, razumi vendar!“

„Helena, če pa ni mogoče!“

„Vse je mogoče.“

„Kako? Povej — kako?“

„Kako...“ Kakor bi butnila ob zid — zaprta pot.

„Ali hočeš tako — naskrivaj v Ameriko in adijo?“

„Kako si grd!“

„Le to — sicer ni ničesar. Pa saj, Helena, ti si pametna, saj vem, da razumeš!“

„No — svetuj!“

„Domov moraš.“

„Ne! Od tebe, da bi šla? Kako moreš govoriti take besede, če je tebi toliko do mene, kakor je meni do tebe? Ah Milan, ne pustim

te, ne, ne!“ In planila sem k njemu, ovila mu roke krog vratu in ga poljubljala do onemoglosti. Vzel me je v naročje in me nesel na posteljo.

„Pridna bodi, Helena“, je šepetal, „saj veš, kako je.“

„O, Milan, Milan, daj, da umrjem, daj! Brez tebe ne bom mogla, ne bom. Tako težko je življenje — brez tebe. Bojim se, kako se bojim! Saj jih že vidim — tiste dneve... Ne, Milan, ne — ne od tebe, ne, ne!“

Vročica je zaplala krog mene. Ko sem odprla oči je bila tema v sobi.

„Milan!“ sem poklicala. „Bodi dober!“

„Kaj je?“

„Daj, da umrjem...“

Ničesar ni odgovoril, prižgal je luč in dejal:

„Zdaj vstani, Helena in z Bogom!“

Zagrizla sem se v blazine. — Potem sem vstajala počasi in stopila k Milanu:

„Ali veš, da me je konec z nocojšnjim večerom?“

„Ne verujem; prespiš — in dobra boš.“

„Zdaj vem, da ti je bilo vse skupaj igrača.“

„Zakaj nalašč obračaš besede? Vedela si, da sem poročen; vedela si, da si sama poročena.“

„Da — vedela sem.“

„Torej — pametna bodi!“

Kakor kip sem stala pred njim; pekle so me oči, v sencih je žgalo, a roke so bile mrzle kakor led. Leseno sem se obrnila, skoro zgrudila bi se bila pred vrati, — nič več se nisem ozrla in v omotici sem prišla k Mini in se vrgla na posteljo.

* * *

Mina je sedela pri meni in mi devala mrzle obkladke na glavo. Prigovarjala mi je, naj se vrnem v Bukovico. A jaz nisem hotela. —

Drugi dan sem videla njo — njegovo ženo —. Glas se je tresel Milanu, ko me je predstavil:

„Moja žena — gospa Bergantova.“

Segli sva si v roke; Mina je zrla vame, a nisem se izdala. Sedeli smo in se pogovarjali. Peklo me je, ko me je Milan vedno in vedno nazival „gospa“, — a smehljala sem se in vendarle trepetala po vsem životu. Potem sta odšla Milan in Mina in ostali sva sami. Pogovor je nanesel na zákon, in dejala je:

„Če bi vedela, da bi mi bil moj mož nezvest! — tega ne bi prenesla nikdar!“

„Ko bi ji povedala,“ mi je prišla misel, — a prikimala sem in dejala:

„Res — hudo je.“

„Sicer pa,“ je povzela spet ona, „žena je vendarle prva. Čeprav bi imel drugo, vendar sem jaz tista, ki sem prva pred svetom, ki imam pravice do njega, ki mu vodim dom in je navezan name.“

Že me je bolela glava in zdelo se mi je, kakor bi ona vedela, kakor bi ji bil povedal.

„Pa nemogoče,“ sem si govorila, „sicer bi je ne bil privedel semkaj!“

Besede so zastajale, potem je vstala in dejala:

„Upam, da se še vidiva in se bova razumeli. Koliko časa ostanete še tu?“

„Jutri se odpeljem.“ Besede so se oglasile same od sebe.

„Jutri že? Potem srečno pot!“

„Hvala.“

(Konec prihodnjic.)

MIRAN JARC:

V MAJU.

Mehko valujejo misli ko travne bilke,
ki preko njih drsijo večerni dihi
nagajivo, da bi zbudili v srcu
lahno speča hrepenenja...

Že so se v duši zbudili ptički — spomini
in poleteli do grmov ob vodi tihotni:
tam še vse nekdanje ljubezni čaka
ko nekoč ob majskih večerih.

◁ KNJIŽEVNA POROČILA. ▷

Zupančič Oton: V zarje Vidove. V Ljubljani. L. Schwentner. MCMXX. 94 str.

„Mlada pota“ so pripeljala Zupančiča „V zarje Vidove“. V „Literarni priliki za leto 1914.“ je za mesec junij napisal sledeče verze:

Visoko vzpet je solnca lok čez svet,
Vid gleda skozi noč, Krstnik zavzet
Z očmi prižiga v mraku bajni cvet.

Ta Vid je krščanski pendant za poganski „kres“, simbol onega tajiastvenega trenutka v večnem toku narave, ko dosežejo snujoče sile svojo višino, ko v sredi leta in na njegovi višini vse snovanje narave za hip zastane in prisluhne, predno se tok snovanja preobrne v zorenje, v sad, nov zarod in smrt. Kakor pri kamenu, ki si ga pognal navpik v zrak, se za hip kondenzira in ustavi vsa energija, dokler se ne obrne v nasprotno smer. Pri vseh narodih sveta so početki kulta in kulture spojeni z opazovanjem in slavljenjem tega časa; kar imamo v velikem pri opazovanju leta, imamo v majhnem v oni nepojmljivi grozi, ki jo navdihuje „polnoč“ in pri onih naših severnih bratih, ki so si tudi za poldan ustvarili svojega demona: opoldne, ko je sonce na višku, te sreča sredi polja žensko bitje, ki te napolni z nepojmljivo grozo. Ali je v tem občutju zavest, da so na takem višku vse gibalne sile narave za hip zastale, da je „veliki Pan“ umrl, kar napolni človeka z nepojmljivo grozo, kdo ve? Grki so za ta višek v življenju narave imeli besedo *ἀκμή* — z isto besedo pa so imenovali tudi ono dobo v življenju moža, v kateri se nahaja v najlepšem cvetu in razmahu vseh svojih sil.

Zupančiča je pot pripeljala šele v zarje Vidove. Ona zavest enotnosti, opreznosti v naturo je te njegove zbirke glavna poteza:

blesk beži
na vse strani
od mene, v neskončnosti sije,
kot da ves svet
je v meni spočet,
iz mojega srca se lije ... (92).

Večni ritem narave, v katerem utriplje poetovo srce, je nota uvodne in sklepne pesmi, v prvi podan z navno, prisrčno zaznavo naravnega pojava, obrnjen refleksivno v preteklost, v sklepni z globoko zavestjo svetovne in življenjske uganke, obrnjen s prašanjem na sedanost in bodočnost. V prvi melanholično nadahnjene, v sklepni krepko usmerjen iz žalostnih v veselejše dni.

V ta okvir je oklenil Zupančič troje ciklov. Prvi, ki mu je uvertura apokaliptično grandiozna „Dies irae“, je po svojem obsegu najbolj univerzalen,

kozmičen. Splošno trpljenje, ki „križa zentljó in vesoljni rod... (17)“, je konkretnije in plastično izraženo v nedosežni „Žebljarski“ in „Gladu“. Preko „vojnih pesmi“ — če jih smem tako imenovati — pa se zožuje krog in pride počasi na naše ozemlje, k naši vojni boli. Dva tipična viška v tej vrsti sta „Razgovor“, poln prenežne razbolelosti, in „Begunka pri zibelci“, polna vdane, same vase skrite resignacije ljudi, ki za pravico preganjanje trpé.

Drugi cikel je v primeri s prvim ožji, slovenski; v nasprotju s kozmično univerzalnostjo prvega se v nji oglašá Zupančičeva slovenska individualnost. Zamišljena, polna dvomečega in koprnečega pričakovanja („Podoba“), skrbi, strahu, jeze, svetopisemskega gneva, razočaranj in veselega pričakovanja. Bolj odsev trenutnih razpoloženj ko stalne usmerjenosti duha so te pesmi prej historični dokumenti ko pa vodila za bodočnost. „Kovači“, ta upanja in smeje zavesti polna revija našega naroda, danes še vedno razsekanega na tri dele, so temu ciklu uvod, „Naša beseda“ pa mogočna fuga:

O zarje Vidove! O mladi, sveti svit,
po morjih, jezerih, po srebru rek razlit!
V sleherno kapljico, v rosá nebroj
zajet do iskric nebeški soj!
Luč iztegnila je rokó
in sence brez zavetja mro.

Beseda je izšla, izšla med nami res!
Slovenska misel, vzpluj, vrzi se do nebes!
Razpni se! Po razponu tvojih kril
bo meril narod čilost svojih sil,
in — morda — treh najmlajši brat
pojde za vse usod iskat. —

Najbolj individualen — in obenem najbolj človeški! — je Zupančič v tretjem ciklu, ki so mu „Telesa naša“ zgovoren in jasen uvod v ves problem: mož in žena, volja stvarstva, nature, ki hoče dediščino preteklosti, shranjeno v naših telesih, ohraniti tudi za bodočnost. Sledi jim troje ženskih tipov, „Belokranjska deklica“, sama, brez vretena, povesma in dragega, bela vila, ki „nima mleka“, za njo nemirna, neutešna „Carmen“ in „Mrtva nevesta“. Razmišljanje o njegovem osebnem poslanstvu kulminira v „Spokorni pesmi“ in mirno, vdano izzveni v „Zlata jutra“. Dvoje viškov posebne vrste je še v tem ciklu. „Vihar“ v vsej svoji grandiozni plastiki izzveni v dvoje paralelnih akordov „Vonj tvojih las je kot rože sladak...“ „Ali vonj tvojih las je kot pèlin grenak...“, ki spominjata v svoji poudarjeni kontrapoziciji na resignirani vzdih srednjeveškega teologa-poeta: „Mulier: principium omnium bonorum — mulier: principium omnium malorum“. „Pričakovanje“ mlade matere, pokazano z vso ono nedosegljivo nežnostjo, ki jo pri nas zmore samo Zupančič, pa je eden najlepših demantov v knjigi, ki jo je poet vso posvetil svoji ženi Ani.

Plastika, ki je v prvi vrsti optično ustrojena, in umetniška potreba, ki zahteva za najintimnejše izpovedi rahlo tenčico simbola in podobe, dela Zupan-

čiča tu in tam za marsikoga težko umljivega. In vendar je pri njem toliko preprostega, neposredno umljivega, kar lahko onemu, ki skuša grandiozno stavbo Zupančičeve umetnosti pregledati v celoti, služi kot nit Arijadne.

V „Kovaški“ se je na koncu revije naših slojev spomnil tudi onih, ki so

pozorno sklonjeni naprej,
brodarji v bodočnost, v obzorja nova brez mej...

Da je med temi brodarji eden prvih krmarjev, za to nam je ta knjiga nov, nad vse razveseljiv dokaz. J. A. G.

Antologija novije srpske lirike. Sastavio Bogdan Popović. Četrto izdanje. Beograd. S. B. Cvijanović. 1920.

Iz zelo zanimivega, v jasnem, na francoske esejiste spominjajočem slogu pisanega predgovora povzemamo glavni pravec, ki je vodil urednika pri sestavljanju te zbirke: čisto estetično merilo. Iz tega razloga niso sprejete balade, satirične in politične in podobne pesmi. Za vsako pesem, ki zasluži res ime pesmi, zahteva B. Popović emocijo, jasnost in lepoto v celoti. S tem je v teh treh točkah na kratko izrazil lastnosti, ki jih mora imeti vsaka umetnina. Zato je tudi odklonil marsikako pesem, ki je mogoče slovela kot dobra, a ni ustrezala tem trem najvišjim, dasi tako preprostim pogojem, pa najsi jo je napisal še tako ugleden in priznan pesnik, kajti pri motrenju vsakega umotvora se moraš vprašati „kako“ je v njem izražena duševnost, ne pa kdo ga je ustvaril.

Pri razporeditvi pesmi se urednik ni držal strogo niti kronološkega reda, niti ni pesmi uredil po abecednem redu imen pesnikov, temveč je hotel dati antologiji značaj ubranega, umetniško zaokroženega dela. Kajpak, da je obdržal od kronološkega reda le razdelbo po razdobjih kot nekako ogrodje, ki nosi vso stavbo, sicer pa so pesmi „slagane u akorde“ in zvezane v „neprekidnu melodiju“.

Prvo dobo (od 1840—1880) zastopajo v glavnem B. Radičević, J. Jovanović-Zmaj in Djura Jakšić. *Radičević* započenja novo srpsko umetno poezijo in že zaradi tega zasluži, da pride v antologijo. Drugi za njim je *Zmaj*, čigar pesmi „Siroče“ (str. 9.), „Bolna leži, a nas vara nada“ (str. 34.), „Svetli grobovi“ (str. 60.) in tu pa tam raztresene štirivrstnice čudovito presenečajo, da se človek čudi, kako so mogli nekateri kritiki Zmaju odrekati resničen pesniški dar. — Če bi *Jakšić* zapustil ali napisal le pesem „Na Liparu“ (str. 46.) bi ga lahko po vsej pravici že vsled samo te umetnine prištevali med najboljše pesnike. „Na Liparu“ živo spominja na cdlične, včasih kot dahnjene stihe Mussetovih „Noči“.

V oddelku „Drugo doba“ (od 1880—1900) srečamo ponajveč imena Dučić, Rakić, Šantić, Ilić. Da očituje *Dučićeva* in *Rakićeva* lirika vpliv francoskih parnasovcev, kakor poudarjajo razni kritiki, je brez dvoma in očitno. Ali s svojim nagnjenjem do izglajene oblike, do zvenceh stihov in kipečih slik in prispodob so napravili jezik neizmerno gibčen in ga usposobili za odlično izrazilo še tako zabrisanih čustev, kakršna se porajajo v skrajno občutljivih in dojemljivih dušah raznih Baudelairejev in drugih. Tudi ponovitev začetnega stiha na koncu kitice (na pr. v Rakićevi „Ljubavni pesmi“, str. 74.) spominja na podoben način pri Baudelaireju in Leconteu de Lisle. Splah prevladuje v njuni poeziji romanska

odličnost (Dučić: „Dubrovački madrigal“. „Dubrovačko vino“, str. 134., 135.; Rakić: „Allegro“, str. 75.).

Aleksa Šantić ne dosega v izbranosti stihov parnasovcev, kar dokazuje že to, da si toliko ne prizadeva v iznajdljivosti novih prispevkov („no dani so prošli k' o rijeka nagla“, str. 105.), pač pa so učinkovite njegove domoljubne pesmi („Ostajte ovdje!“ str. 142.). Pri njemu, kot sploh tudi pri drugih, opazamo tu in tam rabo tujk (nostalgija, iluzija, univerzalan, refren, resignovan, ritam, ideali itd.), ki nekam čudno motijo ubranost pesmi in vsiljujejo misel površnosti in ne dovoljne borbe za čistočo jezika.

V. Ilića „Na Vardaru“ (str. 140.) je klasičen zgled prave, moderne nacionalistične poezije, ki nima ničesar skupnega z domoljubnimi popevkami.

Izmed pesnikov, kojih dela spadajo časovno že v naše stoletje, preseneča M. Curčin s svojo kljubovalno pesmijo „Na stranputici“ (str. 161.), ki v njej ironizira starokopitni lažnivi „pesnički usus“. V njej kaže odpornost proti običajnosti in iz njegovih stihov kipi nov, svež duh, svojevrsten način čustvovanja, ki se javlja tudi v nenavadni zgodbi „Na balu“ (str. 162.).

Stefanovićevo „Proleće“ (str. 167.) in „Muzičke vizije“ (str. 173.) so drhtave panteistične melodije. Rajićeva soneta iz „Jedne intimne istorije“ (str. 175.) in „Na dan njenog venčanja“ (str. 176.) spominjajo v svoji neposrednosti in preprostosti izražanja erotičnih čustev na staroitalijanske liričarje. Slede še izbori iz del najmlajših — med njimi edine pesnice Danice Markovićeve, ki ima neko sorodnost z ruskimi vrstnicami.

Antologijo odlikuje neka enovitost in ubranost, ki veže vse še tako različujoče se pesmi in vzbuja v čitatelju vtis, da ima pred seboj zbirko le enega umetnika. Kajti najsi pripadajo umetnine še tako raznovrstnim in nasprotujočim si slogom, dobam, narodom, vseeno je v njih nekaj skupnega, to je obupen krik k večnosti se vzpenjajočega človeka, ki se najneposredneje javlja ravno v umetnosti. Na vsaki višji stopnji nebeske lestvice se odpro nova obzorja in začudenemu zemljanu se izvije iz prsi nov vzklik, ki ga je dobro izrazil V. Ilić v pesmi (str. 148.), ki je v posameznostih sicer abstraktna, toda iz njene celotnosti veje široko in poglobljeno občutje:

 Tavnim se večnost zaogrče plaštom,
 Al' slab je razum da ga digne s nje;
 Pogledaj napred — ne vidi se ništa,
 Pogledaj natrag — ništavo je sve...

Ali romar se ne ustavi. Ravno neutешenost ga žene dalje, dalje, čeprav se z vsakim hipom zaveda:

Al' nigde glasa... Nigde stanka nema,
 Umornu svoju da okrepi moč.
 Odjek se gubi, sustaje, i pada,
 I svud se širi noć, duboka noć!

Miran Jarc.

William Shakespeare: Kralj Lear. Tragedija u pet činova. Preveo dr. Milan Bogdanović. Zagreb 1919. Izvanredno izdanje Matice Hrvatske.

Kakor vsa znamenja kažejo, se je pričelo med Slovenci in Hrvati pravo tekmovanje, da bi čim preje popravili, kar smo zamudili glede Shakespeareja. Pri nas si je Oton Župančič stavil veliko nalogo, seznaniti Slovence z najslavitejšimi deli nedosežnega poeta; pravkar je izšel njegov prevod „Sen kresne noči“. Pri Hrvatih izdaja zadnje čase Matica Shakespearejeva dela; poslednje je zgoraj navedeno, ki mu bodo nedvomno sledila še druga. Zanimiva in poučna je primera, oziroma razlika med temi najnovejšimi prevodi. Bogdanović se skuša, z malimi izjemami, držati natančno izvirnika, podati v svojem jeziku verno sliko njegovo, da bo točen in razumljiv tako v knjigi kakor na odru. Težka naloga, ki je tem težavnejša ravno za hrvaščino v primeri z angleščino, tolikanj bogato na enozložnih besedah in tolikanj bogato na vsakovrstnih izrazih, frazah itd., ki jim nimamo podobnega. Neizogibna posledica tega je večkrat, da je vsebina sicer res da kaj točno podana, da pa se je preveč razpredla in se je število stihov hočeš nočeš moralo čez mero povečati. S tem se sicer bržčas ni grešilo proti pijeteti napram Shakespeareju, pač pa zoper tehniko igre. Najobčutnejša posledica pa je, da je izvirnikova poezija močno zgubila, da je vse preveč obledela. Mogoče je, da je bilo delo hitreje delano kakor dovoljuje snov; vsaj ne moremo se znebiti vtisa, da bi se marsikaj dalo izraziti jedrnatejše, zato boljše in bolj pesniško, brez kvara za točnost in vernost. Vzemimo samo en primer, takoj prve verze, ki jih prevajatelj navaja v uvodu. Izvirnik ima na tem mestu (IV1):

As ilies to wanton boys, are we to the gods;
They kill us for their sport.

Bogdanović prevede ta poldrugi stih z dobrimi tremi:

Što

Od muha rade obijesni dječaci,
To od nas čine bozi — oni nas
Ubijaju za zabavicu.

Prav prozajično in po nepotrebnem presvobodno! Ali res ne bi bilo mogoče tega krajše, lepše povedati? Funtkov prevod ima:

Kar muhe dečkom, to smo mi bogovom:
Za šalo nas more —

kar ni manj točno, dasi za polovico krajši od Bogdanovičevega, a lepše in vsekakor malce bolj pesniško.

Vse drugače ravna Župančič v poslednjem svojem prevodu (Sen). Tudi on se drži izvirnika kolikor mogoče kaže, ampak on izbira s svojim bogatim poznavanjem jezika in z neverjetno marljivostjo in vztrajnostjo kolikor mogoče kratke besede, da bi bil v tem kos angleščini ter podal kar največ izvirnikovih misli in izrazov; pretehtava besede, ki bi bile primerne za posamezne osebe, njihov značaj, njihovo razpoloženje ter situacijo, ki se ravno nahajajo v nji, ter skuša tako obvladati izvirnik tako po vsebini kakor po obsegu. Kadar pa le ni mogoče docela izraziti vsake izvirnikove misli poleg druge, jo mojstrsko zaokroži

ali vsaj namigne z eno, tehtno besedo. Uspeh tega je, da je njegov prevod kar mogoče verna slika izvornikova, hkratu pa tako pesniški, da skoraj težko da zaostaja za njim. In kar je še večje vrednosti, prevod zveni tako domače, je tako lepo razumljiv, da bi človek malone rekel, da je to domače delo, če ne bi bilo tistih tujih imen, običajev, razmer itd. — Naravno je, da Bogdanovičev prevod pri svoji vernosti in točnosti ne izpušča reči, ki spadajo bistveno v igro. Majhen primer! Shakespearejeve igre so poleg vsega drugega prav verno zrcalo njihove dobe in neizčrpljiv vir za spoznavanje tedanjih kulturnih, političnih in socialnih razmer. Bogdanovičev prevod je v tem pogledu vse boljši od Funtkovega. Da vzamemo samo en zgled, ki ga izberemo v majhen dokaz, kolike važnosti so v pravkar navedenem pogledu Shakespearejeve igre in kako hitro greši prevajatelj, če jih ne razume ali jih hoče bolj svobodno prevajati. Zadnje čase naše občinstvo vedno bolj prevzemajoča nogometna igra že za Shakespearejevih časov ni imela manj privrženecv kakor dandanes pri nas, in so jo takratni starokopitneži enako postrani gledali kakor se godi zdaj pri nas. Shakespeare jo omeni v več igrah, med drugim tudi v Kralju Learu (I4):

Lear. Do you bandy looks with me, you rascal?

Oswald. I'll not be struck, my lord.

Kent. Nor tripped neither, you base football player.

Oba glagola: *bandy* in *trip*, sta vzeta iz nogometne terminologije, poleg tega je še beseda *football player* opremljena s pridevkom *base* (podel).

Bogdanovičev prevod ima precej pravilno:

Lear. Dobacuješ mi drske poglede, ništarijo?

Oswald. Ne ču, da me bijete, milorde.

Kent. Ni da vam nogu podmetnemo, vi podli nogometišču?

V slovenskem prevodu pa ni ne duha ne sluha o tem:

Lear. Takole me boš gledal, nesramnik?

Oswald. Tepti se ne dam, gospod.

Kent. Tudi ne z nogo teptati, zanikarni obrsanec?

Prevod spremljajo prav številne opazke in razlage, spredaj pa je upravljen vzoren vsestranski uvod, ki je v njem povedano dovolj tega, kar je potreba vedeti o tej žaloigri. Ni da bi se spuščali v podrobnosti, le to bodi omenjeno, da se kaj prijetno razlikuje od „Tolmača“ pri Funtkovem prevodu iste žaloigre, kjer čitamo sledeče: „Po novejših raziskavah je Lear morski bog Neptun, njegovi kruti hčeri sta hudi vetrovi, Kordelija pa rahli zefir. To bi tudi pojasnilo viharni značaj Shakespearejeve velike žaloigre.“ Upajmo, da takih opazk ne bomo več našli pri naših prevodih.

I. M.

Giuseppe Mazzini: Dužnosti človekove. Preveo i predgovor napisao Sava N. Kosanović. Beograd-Sarajevo. 167 str.

Komur je bila sreča, da je spoznal „Mazzinijance“, ko Mazzinija samega še ni poznal, temu morda ne bo zameriti, če se mu ni ravno mudilo, da bi se bil seznanil z njegovimi spisi, in da si je rekel: „Ako so sinovi taki, hvala lepa še za — očeta!“ Ako je bil namreč kje kak kraval ali škandal proti nam, kako

razbito okno, z blatom, če ne hujšim, zamazan napis, kak zaljubljen napad — junaki so bili vedno in povsod tisti fantalini, ki so se s poncosom nazivali „Mazzinijance“. Zato tudi odkrito priznam, da je bila moja prva misel, ko sem zagledal to knjžico: „Kaj bratje Srbi res nimajo boljšega dela...?“ No, ko sem prebral predgovor, sem razumel: Kosanović je hotel s tem delom pokazati ravno — inkongruenco med nauki enega prvih učiteljev italijanskega naroda in med dejanji njegovih učencev; ali kakor sam pravi: „...uz to neka bude (prevod) rehabilitacija Mazzinija kod nas, čije sveto ime današnji talijanski imperijalizam oskrvnjuje, postavlja ju ga na svojo zastavu. Kako ga oskrvnjuje, najbolje pokazuje „Dužnosti čovekove“.“

Dà, res prelepe besede! Človeku se včasih celo zazdi, da sedi v šoli, a pred katedrom hodi gori in doli gospod učitelj, drži prst pokoncu in govori in govori: „Italijanski delavci! (Zakaj to delo je poslanica njim.) Izvor naših dolžnosti najdemo v Bogu. Definicija naših dolžnosti je v Njegovem zakonu. Sukcesivno odkrivanje in uporaba zakona je naloga človeštva.“ Ali: „Vi imate življenje, imate torej i zakon za življenje. Ni življenja brez zakona. Vse, kar biva, biva na svoj način, pod nekimi pogoji, po nekem zakonu.“ Itd. — Potem pridejo poglavja: Dolžnosti do človeštva, do domovine, do družine, do sebe samega. Potem poglavje o svobodi. Mestoma že naravnost poetični stavki, kakor: „Obitelj je domovina srca. V obitelji biva angel, ki s tajinstvenim vplivom skrbi, da je opravljanje naših dolžnosti manj težko, da so bolečine manj grenke.“ Itd. Da, vse polno lepih naukov. Toda vsaj za nas zelo malo novega več. Razume se, da Mazzini ne priznava krščanskega Boga — „Bog“ mu je „Bog“. Tako je tudi svoj zakon zapisal človeku naravnost v njegovo vest in nikamor drugam — edino njegovo razodetje je tu. Svrhe svojega življenja človeštvo za enkrat še ne pozna. („Končni cilj, radi katerega smo ustvarjeni, nam je do sedaj neznan, kar drugače tudi biti ne more; ali zato ga še ne smemo tajiti... Ali pozna dete svrhu, za katero mora stremeti v družini, domovini, človeštvu? Ne pozna je; svrha pa vseeno obstoji, a mi jo začenjamo razumevati namesto njega...“) Niti treba ni, da si filozofsko šolan, da te taka „filozofija“, neka čudna zmes pozitivnega in negativnega, ne zadovolji. Toda seveda, saj filozof Mazzini niti ni hotel biti; mož je bil vse svoje življenje — agitator, in tudi beseda mu v prvem redu služi za agitacijo. Kot tak je moral biti pri vsem neoporečnem idealizmu vendar praktičen; in naravno je, da se je moral potruditi, kako bi našel nekak praktični življenjski in tudi miselni sistem, pri čemer celo malo „Boga“ ni mogel pogrešati. Niti pa ni potreba, da bi človek poznal italijansko površnost, da bi podvomil, ali je le odstotek Mazzinijevih učencev mojstrova dela več nego — prelistal. In to je tudi čisto naravno: Mazzini ne slovi med svojim narodom radi tega, kar je napisal, ampak radi tega, kar je storil! Njegovo življenje je torej tudi njegovo „glavno delo“. Če pa to „glavno delo“ še vedno ni samo „historično“, prihaja to od tod, ker Mazzini-agitator še vedno živi, ker se njegovemu narodu dozdeva, da njegov „svetnik“ še vedno ni doagital... In zato tudi nič čudnega, če ga danes v duhu vidi — na Reki! Da, toliko manj je to kaj čudnega, ker ni dvoma, da bi bil danes Mazzini, če bi živel, res tudi osebno tam, najmanj za D'Annunzijevega prvega adlatusa, če ne za D'Annunzija samega... Da ne? Zato ne, ker bi ga, kakor se pravi, njegove lastne napisane besede bile po zobeh — posebno tiste: „Bog nam je dal divne nesporne meje: na eni strani najvišje gore Evrope — Alpe, na drugi morje, brezkraino morje. Odprite šestilo, postavite konec na sever

Italije, na Parno, drugega raztegnite do ustja Vara (kraj Nice) in napravite ž njim polukrog proti Alpi: *tisti kraj, ki po izvršitvi tega polukroga pade v ustje Soče, označite za mejo, ki jo je nam Bog dal. Do te meje se razume in govori naš jezik: preko nje nimate več pravic!* (Podčrtal je te besede sam!) O, le ne mislite, da bi danes, ko so njegovi rojaki v našem Logatcu, „idealni“ Mazzini še bil na te svoje besede! „Prilagodil“ bi se bil rajši razmeram — ne za svojo korist, to res ne: kar se tega tiče, je njegov značaj kristalno čist in ravno tudi na tem dejstvu sloni njegov mogočni vpliv še na današnje njegove rojake — prilagodil bi se bil „sedarjemu položaju“ na korist svoje strastno ljubljene Italije, kateri je vedno žrtvoval vse — z republikancem Garibaldijem vred tudi svoje naravnost fanatično republikansko prepričanje.

Z vseni temi svojimi besedami pa nikakor nočem grajati Kosanoviča, da nam je oskrbel Mazzinijev spis. Nasprotno: Zelo zaslužno delo je to. Ne verjamem sicer, da nam je le najmanjša dolžnost „rehabilitirati Mazzinijevo sveto ime“, posebno, ko bi nam bilo, če bi danes še živel, kakor sem že rekel, gotovo še manj sveto od d'Annunzijevega (ki je navzlic vsemu vendar vsaj velik poet); ne verjamem tudi, da bi Mazzinijevi nauki mogli imeti na nas bogve kak vpliv; menim celo, da bi bilo skoro bolje, če bi se uglabljali ne v „bлагости“ Mazzinija, ampak rajši v — macchiavellizme gospoda Nikolaja Macchiavellija (saj Kosanovič sam priznava, da se nima italijanski narod niti za svoje ujedinjenje niti za le enega drugih svojih uspehov zahvaliti „vlastitoj snazi“, ampak edino le „sretnim slučajevima i svojoj — diplomaciji“!); ravno radi tega bi tudi skoraj ne mogel podpisati teh Kosanovičevih besed: „Ovu je knjigu trebalo prevesti još pred pedeset godina, no nije ni danas kasno. Ima mnogo štošta u njoj preko čega smo mi, hvala Bogu, sretno već prešli, mi koji smo se našom krvi ujedinili, ali ima toliko dobroga, toliko plemenitoga, toliko toga što našim prilikama odgovara“; zakaj vrag jih vzame vse te dobre, plemenite in našim prilikam odgovarjajoče fraze, če se zdijo napisane vedno le zato, da se mi kakor v zanke lovimo vanje, če jim verjamemo. Ne, jaz odobravam to Kosanovičevo delo zato, ker bo vsaj zopet ena podpora več za prepaletno besedo — „Nil admirari!“ Ni namreč nemogoče, da marsikomu izmed nas kar zagomazi po hrbtu svetega spoštovanja, če začuje sveto Mazzinijevo ime — njegovi rojaki razumejo to: napraviti iz srednjega kaj prav, prav velikega. No, kdor me ima za neobjektivnega ali celo — barbarja, naj pa sam vzame knjižico in presodi! Toda le to mu še povem, da najde vse to in še stokrat več drugega in večjega in boljšega in lepšega n. pr. v — Tolstem!

Dr. Iš.

Markič Mihael: Izpopolnjena in izenostavljena silogistika. (Dalje.)

Za nekega znanstvenega očeta moderne algebrajske logike se pa more smatrati še le *W. Hamilton* (1788—1856), in sicer zato, ker je v svojem sicer nedovršenem spisu „*New analytic of logical forms*“ (1846—1852—1866) določil vsako trditve kot enačbo, vsak takozvani predikat trditve kot količino („quantification of predicate“) in s tem prvi skušal udejstviti tudi ta drugi (poleg Vietove količinske istovrstnosti vseh predmetov tudi neobhodni) predpogoj vsake matematične logike. Sicer pa se poslužuje Hamilton v svoji logiki poleg črk osobito še geometričnih simbolov. Njegove misli sta razvijala naprej Thomas Spencer Baynes (*Essay on the new analytic of logical forms*, Edb. 1850) in *Francis Bowen* (1811—1890), zadnji v svojem „*Treatise on logic or the laws of pure thought*“, Cambridge N. S. 1864

i. sl. in časovno prej v „The calculus of logic,“ *Cambr. Math. Journ.* Vol. 7, 1848 (splošni pregled). Ziehen (*Logik*, 1920, str. 231) navaja te temeljne nauke Bowenove: „The business of logic is with the relations of classes, and with the modes in which the mind contemplates those relations. Antecedently to our recognition of the existence of prepositions, there are laws to which the conception of a class is subject, — laws which are dependent upon the constitution of the intellect, and which determine the character and form of the reasoning process. — Those laws capable of mathematical expression, and they thus constitute the basis of an interpretable calculus.“ Za ustanovitelja moderne algebrajske logike pa se smatra po pravici šele *George Boole* (1815—1864), in sicer na podlagi svojih del: „The mathematical analysis of logic“, *Cambridge-London* 1847, in „An investigation of the laws of thought, on which are founded the mathematical theories of logic and probabilities“, *London* 1854. Boole je prvi brez vseh ovinkov izrekel, da je vsa logika le algebrajska matematika posebne vrste, in sicer ona algebrajska matematika, v kateri pripada vsem količinam le vrednost 1 ali 0. („The ultimate laws of thought are mathematical in their form.“) Za temeljno načelo logike mu služi načelo protislovja, ki ga naj izraža enačba $x = x^2$ ali $(1 - x)(x = 0)$; pri tem pomeni x neko vrsto predmetov, $x - 1$ pa vse predmete, ki ne spadajo v to vrsto. Istočasno z Boolejem je deloval na tem polju *A. de Morgan* („Formal logic...“, *London* 1847, in „Syllabus of a proposed system of logic“, *Chicago* 1860), tako da je nastal celo neki prepir glede prioritete njunih algebrajsko-logičnih sistemov. Osebitno Boolejevo logiko je v smislu nekega izenostavljenja razvijal naprej *W. St. Jevons*. („The substitution of similars, the true principle of reasoning...“, *London* 1869, „The principles of science: a treatise on logic and scientific method“, *London* 1874 i. sl. poleg drugih manjših spisov). Čeprav je Jevons bistveno izenostavil Boolejevo komplicirano simbolistiko, je vendar tudi njemu logika le neka posebna aritmetika in njegov „logični stroj“ spominja v mnogih ozirih še na starega logičnega utopista Lullusa (prim. n. pr. *Philos. Transact.* 1870). Med angleške zastopnike algebrajske logike te dobe in prihodnjih let še spadajo *S. Pierce*, *J. Venn*, *Al. Macfarlane*, *Franklin* i. dr. Na Nemškem so razvijali in še razvijajo algebrajsko logiko *G. Frege* (*Begriffsschrift, eine der arithmetischen nachgebildete Formelsprache des reinen Denkens*, *Halle* 1879; *Grundgesetze der Arithmetik, begriffsschriftlich abgeleitet*, *Jena* 1893 in 1903; *Die Grundlagen der Arithmetik...*, *Breslau* 1884 i. dr.), *E. Schroeder* („Vorlesungen über die Algebra der Logik“, v treh snopičih, 1890—1905, izdano deloma od *E. Müllerja*; „Abriss der Algebra der Logik“, predelano od istega, 1909/10 i. dr.), *J. Houthheim* („Der logische Algorithmus“, 1895), *E. Müller* (predelan *Schroederjev* „Abriss der Algebra...“), deloma tudi *W. Wundt* („Logik“, *Stuttgart* 1880 in vse sledeče izdaje) i. dr. Pri vsej razliki tozadavnega podrobnega postopanja ostaja tudi tukaj temeljna misel algebrajske logike povsod ena in ista, tudi tukaj se rešujejo logični problemi le s pomočjo elementarnih metod algebrajske matematike. Neki pojem se zaznamenuje z 0, če splošno ne spada pod ta pojem noben a , ki naj karkoli pomeni; pojem F se določa s številom 1, če prvič splošno ne velja, da a , ki naj pomeni karkoli, ne spada pod F , in če drugič iz „stavkov“: a spada pod F in b spada pod F splošno sledi, da sta a in b eno in isto itd. (*Frege*.) Znak $=$ naj pomeni pojmovno obsežno enakost, znak $($ pa podrejenost pojma a pojmu b , tako da naj razmerje $a = (b$ služi za temeljno formulo vseh kategoričnih trditvev. Iz tega sledi potem samo ob sebi, da velja $a = (c$, če velja a

b in $b = c$. Dejstva sploh kakor n. pr. telesa so raztezna, človek je umrjoč, sonce sije itd., se naj zaznamenujejo z grškimi črkami $\alpha, \beta, \gamma, \delta \dots$. Da vključuje dejstvo α dejstvo β , naj pomeni formula $\alpha \leftarrow \beta$, da velja zaporedoma več dejstev, naj označuje vsota dotičnih črk n. pr. $\alpha + \beta + \gamma \dots$, da velja več dejstev $\alpha + \beta + \gamma \dots$ obenem z dejstvom ϵ , naj izraža produkt $(\alpha + \beta + \gamma \dots) \delta$, da je dvoje ali več dejstev med seboj ekvivalentnih, pomeni med njimi stoječi znak $=$ itd. To pa omogoča „eksaktno“ logično računanje, kakor n. pr. $(\alpha + \beta + \gamma) [\alpha \leftarrow (\beta + \gamma)] = \alpha$. (Müller — Mally) itd.

Priznavam: na podlagi takih definicij se da izpeljati prekrasna aritmetika logike. Toda kaj pomaga ta aritmetika logiki, ko pa vse te definicije temeljna „logična“ načela ravno predpostavljajo! (To velja seveda tudi za vse gori omenjene angleške algebrske logike: tudi n. pr. Bowenove teze ali Boolejeve definicije kakor $x = x^2$, $x = (1 - x)$ ($x = 0$) itd. predpostavljajo ravno to, kar hočejo utemeljiti, namreč temeljna logična načela. Brez tega predpostavljanja izgube takoj vsak specifično „logični“ smisel!) In tako se vsepovsod vidi, da predpostavlja vsa algebrska logika pri vseh svojih znakih in simbolih ravno tisto, kar je pri vsem tem najvažnejše, namreč smisel teh znakov in simbolov, jemajoč ta smisel iz — navadne, nematematične logike. Pri tem pa še pada vsa ta logika v največje aporije in nesmiselnosti ravno tam, kjer hoče potom teh svojih s pomočjo navadne logike osmišljenih znakov na „matematičen“ način priti do novih rezultatov. Kak smisel naj ima, če se določa n. pr. vrsta p , ki obsega neke posameznike $a, b, c, d \dots$, s produktom teh posameznikov in če se govori torej n. pr. o vrsti p kot o nekem logičnem produktu $a \times b \times c \times d \dots$? Kak smisel naj ima n. pr. trditev, da je vrsta „človek“ n. pr. Sokrates $\times$ Napoleon $\times$ Slovan $\times$ German...? Na prvi pogled se narobe vidi, da je tukaj vsaka „množitev“ in s tem tudi vsaka druga „aritmetična“ operacija absolutno brezsmiselna, torej pa tudi vsako prizadevanje, s pomočjo „matematike“ pojasnjevati logična načela, da sploh ne govorim o „matematičnih“ iznajdbah novih logičnih načel! Narobe predstavlja ravno matematika temeljna logična načela in le „logičnost“ daje matematiki njen eksakten značaj, ne pa narobe. O tem se takoj prepriča vsakdo, kdor pomisli, da eksaktnost moderne matematike vendar ne obstoji le v nekem urejenem kopičenju praznih znakov in simbolov, temveč v neusmiljeni logiki deduciranja podrobnih zakonov iz splošnih aksiomatično razvidnih ali hipotetičnih premis. Ta logika pa ne leži v nobenem, še tako lepem matematičnem simbolu, ker se tiče le smisla teh simbolov, predstavljajočega temeljna načela splošne, t. j. čisto filozofske logike. Brez predstavljanja teh načel bi matematika z vsemi drugimi vedami vred izgubila vsako možnost, da bi bila sploh eksaktna, kaj še da bi kot taka mogla utemeljevati kaka logična načela. Zelo lahko je dati nekemu pojmu, vrsti, sklepu, razmerju... ime kakega števila ali kakega drugega simboličnega znaka in potem po kakovosti teh znakov začeti z „logičnim računanjem“.

Kar pa se pri vsem tem vedno pozablja in mora pozabljati, je dvoje: tisto, za kar pri vsem tem gre, je prvič le smisel vseh dotičnih števil in znakov in ta smisel je povzet vsepovsod iz poprišča „nematematične“, oziroma navadne ali čiste logike; ko pa si je bil takozvani „algebrski“ logik te neobhodno potrebne smisle enkrat izposodil iz splošne logike, se pri svojem nadaljnjem „računanju“ — in to je druga točka — vede tako, kakor da teh svojevrstnih smislov več ni, t. j. kakor da stoji v resnici le pred „matematičnimi“ znaki in simboli. In tudi

posledica te „eksaktne“ metode vseh algebraskih logikov je dvojna: Na eni strani se ravno nepozornemu, le dolge vrste urejenih števil in drugih simbolov občudujočemu čitatelju (in pisatelju!) mora zazditi, kakor da imamo tu pred seboj v resnici le matematiko, ki je obenem „logika“; in če se ne motim, le ta stran algebraskе logike tudi psihološko razlaga, da ima ta „disciplina“ za seboj že tako bogato literaturo. Na drugi strani pa mora vsak pozorni, t. j. le smisel vseh dotičnih matematičnih znakov in operacij zasledujoči čitatelj ravno zaradi omenjene dvogledne metode algebraskih logikov prekmalu v vsakem slučaju trčiti na nepremostljiv prepad, ki zija med temi smisli na eni in temi znaki in operacijami samimi na drugi strani. In ta stran algebraskе logike mora za znanstvenika pomeniti njeno smrt povsod tam, kjer hoče ta logika filozofske logiko v nekih bistvenih ozirih izpopolniti ali morda sploh nadomestiti. Algebraska matematika ima preozko polje, tako da njene metode ne morejo postati niti mutatis mutandis kake „logične“ metode κατ' ἐξοχήν. (Pride še.)

▷ KRONIKA. ◁

„Društvo slovenskih leposlovcev“ s sedežem v Ljubljani se je pred kratkim ustanovilo. Namen društva je, da varuje in pospešuje gospodarske, socialne in kulturne interese svojih članov in s tem pomaga izboljšati njih življenjske razmere, da goji med njimi stanovsko vzajemnost ter jim obenem v potrebi nudi gnotno in moralno pomoč. Društvo je samo stanovsko in združuje vse slovenske leposlovce brez razlike političnih naziranj. Svoj namen hoče doseči z vsemi zakonitimi sredstvi, ki morejo koristiti njegovim težnjam.

V društveni odbor so bili na občnem zboru voljeni sledeči pisatelji: Anton Funtek, predsednik; Fran S. Finžgar, 1. podpredsednik; dr. Alojz Kraigher, 2. podpredsednik; Radivoj Peterlin-Petruška, tajnik; dr. Fran Detela, blagajnik; Milan Pugelj, knjižničar; Fran Albrecht, gospodar; France Bevk, Vida Jerajev, Oton Zupančič — odborniki. V nadzorstvo so bili izvoljeni: Ante Debeljak, Cvetko Golar, Marija Kmetova, dr. Stanko Majcen, dr. Ivan Tavčar.

Vsi pisatelji in prijatelji slovenskega slovstva naj pristopijo k društvu, prvi kot redni člani, drugi pa kot ustanovniki ali podporniki. Članarina znaša za redne člane 5 K mesečno, za ustanovnike 2000 dinarjev (naenkrat ali v petih letnih obrokih), za podpornike pa letno 200 dinarjev.

Prijave in denar naj se pošilja na naslov društva: Ljubljana, Kongrešni trg št. 7. R. P.-P.

◁ NOVE KNJIGE. ▷

Uredništvo je prejelo v oceno sledeće knjige (z zvezdico * označene so natisnjene v cirilici):

Brlić Mažuranić, Ivana. Priče iz davnine. Zagreb, 1920. Drugo, izvanredno izdanje Matice Hrvatske. 103 str. 12 K, za člane 10 K.

Euripides. Drame. Preveo Koloman Rac. Knjiga prva. Zagreb. Izvanredno izdanje Matice Hrvatske. 1919. 433 str. 24 K, za člane 20 K.

* **Euripides.** Medeja. Tragedija. Sa grčkog preveo Milan Budisavljević. Zemun. M. Mladjan. 52 str. 3 d.

* **Glumac, Gjorgje.** Beli cvetovi. Zemun. M. Mladjan. 1919. 86 str. 4 d.

Jovanović-Batut, M. Preporodjaj. Ljekarske pouke mladeži i roditeljima. Zagreb. Izdanje Matice Hrvatske i Zdravstvenog odsjeka za Hrvatsku, Slavoniju i Medjumurje. 100 str. 4 K, za člane 3 K.

Kolin, Marcel. Jugosloveni u južnoj Americi u radu za svoj narod. Predgovorom popratio Ivan Meštrović. Pogovor napisao I. F. Lupis-Vukić. Sa 15 slika i 1 zemljovidnom kartom. Zagreb, 1920. Naklada pisca. 75 str. 20 K.

Micić, Ljubomir. Spas duše. Zagreb. St. Kugli. 1920. 63 str. 50 K.

Pitamir, Leonid. Pravo in revolucija. V Ljubljani. Tiskovna zadruga. 1920. 23 str. 7-5 K. (Zbirka političnih, gospodarskih in socijalnih spisov. V. zvezek.)

Pitanje, Jadransko, na konferenciji mira u Parizu. Zbirka akata i dokumenata. Sabrao ih i objelodanio Ferdo Šišić. Zagreb. Izvanredno izdanje Matice Hrvatske. 1920. 134 str. 24 K, za člane 20 K.

Poročilo o vseslovenskem trgovskemu shodu dne 11. aprila 1920. v Ljubljani. Uredil Fran Windischer. Izdalo Slovensko trgovsko društvo „Merkur“ v Ljubljani. 34 str. Fol. 12 K.

Smodić, F. E. Socijalno (radničko) pitanje i agrarna reforma. Zagreb. St. Kugli. 77 str. 10 K.

Tomčić, Stanislav. Apsolutizam kao religija života. U Zagrebu. Naklada pisca. 1920. 98 str. 20 K.

Urlić, Š. Crtice iz dalmatinskoga školstva od dolaska Hrvata do g. 1910. I. dio, do g. 1814. Zadar. Matica Dalmatinska. 1919. 146 str. 12 K, za člane Matice Hrvatske v Zagrebu 10 K.

Vigred, Koroška. Izdal in založil Narodni svet za Koroško v Velikovcu. 1920. Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Prevaljah. 74 str. 8 K.

Priporočilo častitim naročnikom „Ljubljanskega Zvona“

Največja zaloga raznovrstnega papirja, kancelijskega, ovijalnega, raznih šolskih in pisarniških potrebščin. Razglednice en gros et en détail.

Velika knjigoveznica, v kateri se izdelujejo vezi od najpreprostejše do najfinejše. Platnice in vezi za razne hranilnice in posojilnice.

Tisk na trakove, razne reklamne table v zlatu, aluminiju itd., passepartout v mnogovrstnih izvršitvah. Tisk na žalne (pogrebne) trakove se takoj izvrši.

Tvornica papirne in kartonažne industrije J. BONAČ SIN, Čopova ulica, Ljubljana.

Vljudno priporoča **Ivan Bonač.**

Narodna knjigarna

in trgovina s papirjem

v Ljubljani

Prešernova ul. št. 7

sprejema naročila na
vse tu- in inozemske
časopise, revije ter
vse knjige

Založništvo
umetniških
razglednic

Marija Tičar
Ljubljana

Manufaktura * moda * konfekcija

Vedno v zalogi: prvovrstno tu- in inozemsko manufakturno in modno blago; solidne obleke, zimske in športne suknje, površniki, za gospode in dečke pelerine lastnega izdelka ter po najnovejših krojih, dežni in cestni plašči, športne čepice, perilo itd.

Prva kranjska razpošiljalnica SCHWAB & BIZJAK

v Ljubljani, Dvorni trg 3 (pod Narodno kavarno)

Lastni modni atelje

Tiskovna zadruga v Ljubljani

Sodna ulica št. 6

priporoča sledeče knjige:

Novo!

Novo!

CERVANTES-ŠORLI:

Tri novele.

Broš. 10 K, vez. 16 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

Dokumenti o jadranskem vprašanju.

Broš. 15 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

ANTON MELIK:

Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev.

II. zvezek, 2. snopič.

Broš. 21 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

SHAKESPEARE-ŽUPANČIČ:

Sen krasne noči.

Broš. 22 K, vez. 28 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

LEONID PITAMIC:

Pravo in revolucija.

Broš. 7 K 80 v, po pošti prip. 1 K 80 v več.

SIMON JENKO:

Pesmi. Uredil dr. J. Glonar.

Broš. 10 K, vez. 15 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

Dr. ŠTEFAN SAGADIN:

Naš sadašnji ustrojni položaj.

Broš. 16 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

Dr. K. OZVALD:

Visokošolski mladini.

Broš. 2 K 60 v, po pošti prip. 1 K 40 v več.

DOSTOJEVSKIJ:

Besti, roman v 4 delih (I. zvezek Prevodne knjižnice.)

Broš. 36 K, vez. 48 K, po pošti prip. 4 K 60 v več.

GONCOURT:

Dekle Eliza, roman. (II. zvezek Prevodne knjižnice.)

Broš. 10 K, vez. 12 K 80 v, po pošti priporočeno 2 K več.

Stritarjeva antologija z obširnimi uvodni dr. Iv. Prijatelja.

Broš. 18 K, vez. 22 K, po pošti prip. 2 K 60 v več.

Josipa Jurčiča zbrani spisi. Druga izdaja. Uredil dr. Iv. Prijatelj.

I. zvezek. Broš. 18 K, po pošti prip. 3 K več.

II. zvezek. Broš. 22 K, po pošti prip. 2 K 60 v več.

CVETKO GOLAR:

Rožni grm. Zbirka pesmi.

Broš. 8 K, vez. 12 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

ANTE DEBELJAK:

Solnce in senca.

Broš. 10 K, vez. 14 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

ANTON MELIK:

Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev. I. del 18 K.

II. del, 1. snopič, 21 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

A. SIČ:

O slovenskih narodnih nošah.

Broš. 4 K, po pošti prip. 1 K 40 v več.

Dr. AL. ZALOKAR:

Ljudsko zdravje.

Broš. 5 K, po pošti prip. 1 K 60 v več.

Dr. BOGDAN DERČ:

Dojenček, njega negovanje in prehrana.

Broš. 5 K, po pošti prip. 1 K 60 v več.

Dr. J. DEMŠAR:

Spolne bolezni.

Broš. 8 K, po pošti prip. 1 K 60 v več.

Ljubljanski Zvon, letnik 1919.

Broš. 60 K, po pošti kot zavitek 10 K več.

OMLADINA

Ljubljana, predal št. 87.

Novo publikacije!

Novo publikacije!

Župančič Oton:

Mlada pota. Broš. 12.—, vez. 13.—.

Petronij - Dr. Glonar:

Pojedina pri Trimalhijonu.

Broš. 9.—, vez. 12.—.

Dr. Ivan Prijatelj:

Aškerčeva čitanka.

Broš. 12.—, vez. 17.—.

Oton Župančič:

Sto ugank. . . . . . Vez. 3.—.

Vladimir Levstik:

Zapiski Tine Gramontove.

Broš. 7.—, vez. 11.—.

Flaubert - Župančič:

Tri povesti. Broš. 7.—, vez. 11.—.

Chesterton - Župančič:

Četrtek. Fantastičen roman.

Broš. 7.—, vez. 11.—.

Fran Albrecht:

Mysteria dolorosa.

Broš. 5.—, vez. 9.—.

Tagore:

Rastoči mesec. . . . . . Vez. 10.—.

Dr. Joža Glonar:

Naš jezik. . . . . . Broš. 3.—, vez. 5.—.

Milko Brezigar:

Osnutek slovenskega narodnega gospodarstva. Broš. 6.—.

Dr. R. Nachtigall:

Južnoslovansko-italijanski spor. . . . . . Broš. 1.—.

Spominu Ivana Cankarja.

Broš. 2.—.

Navedene cene veljajo le pri direktni naročitvi. — Po pošti pošiljatev K 1.50 več.